

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1982
Σελ. 315-342

Ο ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΜΕΛΕΤΗ

Α΄

Όσάκις ηνοίγετο ή θύρα του μικρού οικίσκου, δυσμόθεν, απέναντι της πύλης του ναού, και δύο νεάνιδες, ισχναί, χλωμαί, ή μία όλίγον τι νοστιμούλα, ή άλλη σχεδόν άσχημη, προέκυπτον εις τό άνοιγμα, κοιτάζουσαι περιέργως τά συμβαίνοντα εις την όδόν, ή τούς διαβάτας, ώς κάμνουν τά πτωχοκόριτσα όταν δέν έχουν έργασίαν ή όταν ή περιοδική όκηνηρία δια τής φαντασίας και τής κεφαλής καταβή εις τούς βραχίονας και την μέσην των, τότε εφαινετο και μία πρεσβυτική μορφή γυναικός όπισθεν των, κοκκίνη, στρογγύλη, όχι πολύ έρρυτιδωμένη άκόμη, ήτις πρέπει νά ήτο ή μήτηρ των δύο νεανίδων, και εφαινετο ότι εις τον καιρόν της θα ήτο πολυ νοστιμωτέρα άφ' όσον ήσαν σήμεραν αί δύο κόραι της.

Τότε άπ' άντικρό μία των γειτονισσών, ή κυρα-Κώσταινα, άγαπώσα την κακολογίαν, όσον και πασα άλλη, έλεγε:

— Νά οί παπαδιές!

Και ό διαβάτης, όστις ήτο άπό άλλην συνοικίαν, και τυχαίως συνέβαινε νά περνά άπ' εκεί, άκούων την λέξιν ταύτην, έγύριζε μέ άπορίαν πρός τό μέρος τής μεσήλικος γυναικός, ίσταμένης και αύτης παρά την θύραν τής οικίας της, νηθούσης όρθοστάδην μέ μεγάλην ρόκαν, περι ήν ήτο τυλιγμένη παχειά τολύπη μαλλίου, άδυνατών νά έννοήση πώς συνέβαινε νά ύπάρχωσι τρείς παπαδιές επί τό αυτό, εις πόλιν μάλιστα όπου λεληθότως και παρανόμως τείνει νά καταργηθή δια τούς ίερείς ό θεσμός του γάμου. Άλλ' ή κυρα-Κώσταινα, έπιφυλακτική, σιωπηλή, συνέστελλε τά χείλη, στυγνή ώς Σφιγξ ήτις, άφοϋ είπε τό αίνιγμά της, άφηνεν άσπλάγχχνως τά θύματά της νά βασανίζωνται δια νά εύρωσιν, άν δύνανται, την λύσιν.

* * *

Μίαν έσπέραν, ό πάτερ Σαμουήλ, άφοϋ έψάλη ό έσπερινός, κατά τό

σύνηθες, ἐξῆλθε παρὰ τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, συνηθίζων ν' ἀφήνη τὸν ναὸν ἀνοικτὸν καὶ μετὰ τὸν ἔσπερινὸν ἐπὶ μίαν ὥραν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εἰσέλθῃ τις τῶν διαβατῶν νὰ κολλήσῃ κηρίον. Ὁ πάτερ Σαμουήλ ἦτο νέος ἀκόμη, ὀλιγώτερον τῶν σαράντα ἐτῶν, καὶ εἶχεν ἔλθει ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους διὰ νὰ ἰατρευθῇ ἐκ τῆς ὀφθαλμίας, ὑφ' ἧς ἔπασχε, προσκολληθεὶς, χάριν προσκαίρου ἐξοικονομήσεως παρὰ τινι ἐνοριακῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ὡς νεωκόρος. Ἄλλ' ἀφοῦ ἰατρεύθη, παρῆλθον ἔτη, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ μένῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ νεωκόρου, μελετῶν μὲν νὰ ἐπανέλθῃ ὡς τάχιστα εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας του, ἀλλ' οὐδέποτε ἀποφασίζων. Εἶχεν ἀξιωθῆ δὲ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ, οἵτινες ἔλεγον ὅτι οὐδέποτε ἀπήντησαν πιστότερον ἄνθρωπον καὶ καθαρωτέρας χειρᾶς. Καὶ τὴν ὑπόληψιν δὲ τῆς ἐνορίας ὅλης σχεδὸν τὴν εἶχεν ὁ πάτερ Σαμουήλ. Ἀλλὰ μόνον εἰς ἐνορίτης γείτων, κατοικῶν οὐ μακρὰν τῆς ἐκκλησίας, παρὰ τὴν καμπὴν τῆς πρώτης ὁδοῦ, τὸν ἐπείραζε τὸν καημένον τὸν καλόγηρον, δὲν τὸν ἄφηνε «σὲ χλωρὸ κλαδί». Οὗτος ἦτο ὁ κύρ Γιάννης ὁ Μανάφτης, πενηκοντούτης, εὐτραφής, πρῶην ἐμπορευόμενος, μετρίως εὐπορος, ἔγγαμος καὶ πατὴρ τέκνων. Ἦξευρεν ὀλίγα γράμματα καὶ ἦτο τακτικὸς ἀναγνώστης ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων. Εἶχεν ἐν ἐλάττωμα, τὸ ὅτι «ἐχάνετο διὰ ξένας ὑποθέσεις». Ἄμα λοιπὸν συνήντα καθ' ὁδὸν ἢ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ τὸν πάτερ Σαμουήλ, ὅστις τὸν ἐχαιρέτα ταπεινῶς καὶ ὑπομειδιῶν πάντοτε, καθὼς ἐσυνήθιζεν, (ὁ καλόγηρος ἦτο μέτριος τὸ ἀνάστημα, ξανθός, μελιχρὸς καὶ εὐπροσηγορός), ὁ κύρ Γιάννης ὁ Μανάφτης ἀντὶ παντὸς χαιρετισμοῦ, τοῦ ἔλεγε:

— «Τί προσήλθες, ἀδελφέ;»

Ἦ:

— «Μὴ ἐκ τινος ἀνάγκης ἢ βίας;» ἢ ἄλλο τι παραπλήσιον.

Ἅλα ρητὰ εἰλημμένα ἐκ τῶν ἐρωταποκρίσεων τῶν γινομένων κατὰ τὴν τελετὴν τῆς κουρᾶς Μοναχοῦ, δι' ὧν ἀνεμίμησκεν εἰς τὸν πτωχὸν νεωκόρον τὰς πνευματικὰς του ὑποσχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις. Ὁ πάτερ Σαμουήλ πότε ἐμειδία ἀνεχόμενος, πότε ἐφουρκίζετο καὶ «δὲν ἐσήκωνε πειρασμόν», πότε ἔκρυπτε τὴν στενοχωρίαν του καὶ τὸν θυμὸν του. Ἀλλ' ὁ κύρ Γιάννης δὲν ἐφαίνετο βαρυνθεὶς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ πείραμα.

Καὶ τὴν ἐσπέραν λοιπὸν ἐκείνην, διαβαίνων ὁ κύρ Γιάννης καὶ ἰδὼν τὸν καλόγηρον, ἔκαμε νεῦμα τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸν προσηγόρευσε λέγων:

— «Λάβε τὸ ψαλίδιον καὶ ἐπίδος μοι αὐτό».

Αἰνιττόμενος τὴν τάξιν τὴν γινομένην ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ κουρᾷ Μοναχοῦ ἢ «Ἀκολουθία τοῦ Ἀγγελικοῦ Σχήματος», καθ' ἣν, ὅπως δειχθῆ τὸ αὐτοπροαίρετον καὶ ἀβίαστον τῆς προσελεύσεως εἰς τὸν μοναστικὸν βίον, ὁ ἱερεὺς τρεῖς ἐπιτάττει τῷ δοκίμῳ νὰ τῷ ἐπιδώσῃ ἰδίᾳ χειρὶ τὸ ψαλίδιον, καὶ

ἀφοῦ δις τὸ ἐπιστρέψῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης, μετὰ τὴν τρίτην ἐπίδοσιν μόλις ἐκτελεῖ τὴν κουράν.

Τὴν φορὰν ταύτην, ὁ καλόγηρος ἐθύμωσε πλέον τοῦ συνήθους. Ἴσως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο καὶ τὸ ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο ἐσπέρας Κυριακῆς τοῦ Μαΐου, ἢ μικρὰ πρὸ τοῦ ναοῦ πλατεῖα δὲν ἦτο ἐντελῶς ἔρημος ἀνθρώπων. Ἴσως ὁ πᾶτερ Σαμουήλ ἐφοβήθη μὴ ἀκούσωσι καὶ ἄλλοι καὶ νοήσωσι τοὺς ὑπαινιγμοὺς τοῦ κυρ Γιάννη. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἦσαν παιδία παίζοντα, εἶτα δύο ἢ τρεῖς νέοι ἴσταντο ὀλίγον ἀπωτέρω συνομιλοῦντες. Ἡ κυρα-Κώσταίνα ἐκάθητο καὶ αὐτὴ ἄνευ τῆς ρόκας τῆς, ἐνώπιον τῆς θύρας τῆς οἰκίας τῆς, ἀντικρὺ τοῦ ναοῦ, καὶ ὀλίγον τι μεσημβρινώτερον ἐφαίνοντο ἰστάμεναι πρὸ τῆς θύρας τοῦ οἰκίσκου τῶν ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας αὐτὴ ὠνόμαζε παπαδιές.

— Γιά νὰ σοῦ πῶ, κυρ Γιάννη, εἶπε μεθ' ὑποζέοντος θυμοῦ ὁ καλόγηρος· εἶναι μιὰ παροιμία πού λέγει: *Ἐκεῖνος πῶχει τὰ γένεια, ἔχει καὶ τὰ χτένια.*

— Τὸ ξέρω, πᾶτερ Σαμουήλ, ἀπήντησεν ὁ κυρ Γιάννης, μὰ εἶναι καὶ μιὰ ἄλλη πού λέει: *ὅποιος μ' θέλει τὸ καλὸ μ', μὲ κάνει καὶ κλαίω.*

Ὁ καλόγηρος, σκυθρωπός, δὲν ἐδευτερολόγησεν. Ἀλλ' ὁ κυρ Γιάννης, ὅστις ἦτο κατὰ βάθος φιλόφρων, διὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ μᾶλλον, προσέθηκε:

— Δὲν θυμᾶσαι τί λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, δὲν ξέρω καὶ πολλὰ γράμματα, ἢ ὁσιότης σου γνωρίζεις καλύτερα· μοῦ φαίνεται πὼς λέει: «καλύτερες εἶναι οἱ ξυλιές τῶν φίλων παρὰ τὰ φιλήματα τῶν ἐχθρῶν».

— Δὲν ξέρω νὰ τὸ λέῃ αὐτὸ πουθενά, ἀπεφάνθη μετὰ πεισμονῆς ὁ καλόγηρος.

— Πὼς δὲν τὸ λέει; ἐπέμεινεν ἠπίως ὁ κυρ Γιάννης· εἶπα δὰ πὼς δὲν ξέρω πολλὰ γράμματα ἀλλ' ὡς τὴν δευτέρα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπῆγα, καὶ στὰ χρόνια μας δὲν τὸ εἶχαν σὲ ντροπὴ τους νὰ παραδίδουν τοὺς λόγους τῶν ἁγίων Πατέρων, καθὼς τώρα. Τὸν λόγο εἰς τὸν Εὐτρόπιον τὸν ἐπαρὰδόθηκα* κ' ἐγὼ καὶ νὰ πὼς λέει, ἂν θέλῃς νὰ σοῦ πῶ τὸ κείμενο, πού μᾶς ἔβαζαν τότε οἱ δασκάλοι νὰ τὸ μαθαίνουμε ἀπ' ὄξω, ἐπανέλαβεν ὁ κυρ Γιάννης: «Οὐκ ἔλεγόν σοι, ἠνίκα συνεχῶς ἐπετίμας μοι λέγοντι τὰληθῆ, ὅτι ἐγὼ σε φιλῶ μᾶλλον τῶν κολακευόντων; ἐγὼ ὁ ἐλέγχων πλέον κήδομαι τῶν χαριζομένων; οὐ προσετίθην τοῖς ρήμασι τούτοις ὅτι ἀνεκτότερα τραύματα φίλων ὑπὲρ ἐκούσια φιλήματα ἐχθρῶν; Εἰ τῶν ἐμῶν ἠνέσχου τραυμάτων, οὐκ ἂν σοι τὰ φιλήματα ἐκείνων τὸν θάνατον τοῦτον ἔτεκε· τὰ γὰρ ἐμὰ τραύματα ὑγίειαν ἐργάζεται· τὰ δ' ἐκείνων φιλήματα νόσον ἀνίατον παρεσκεύασε».

— Ἐκεῖνος ἦτον ὁ μέγας Χρυσόστομος, εἶπεν ὁ καλόγηρος.

— Τὸ ξέρω, καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἐπικαλοῦμαι κ' ἐγὼ καὶ βγάζω τὸ καπέλο μου,

καὶ σκύπτω ὡς τὴ γῆ μπροστά του, εἶπε συνοδῶν τὸν λόγον διὰ κινήσεων καὶ χειρονομιῶν ὁ κύρ Γιάννης· μὰ ὡς τόσο κ' ἐγὼ δὲν σοῦ τὰ εἶπα γιὰ κακό, καὶ ἀφοῦ θυμώνεις, σοῦ ὑπόσχομαι ὅτι ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρὸς δὲν θὰ σοῦ κάμω λόγο πλέον. Ἐνα μόνον θέλω νὰ σοῦ πῶ, ὅτι ἐμεῖς ὁ ἀπλὸς λαός, νὰ ξέρης, δίνουμε μεγαλύτερη σημασία στὶς λέξεις παρὰ στὰ πράγματα. Οἱ λέξεις τί σὲ πειράζουν, κ' ἐγὼ τί σοῦ φταίω ἂν κοπανίζω ἀέρα μὲ τὴ γλῶσσά μου; Τὰ πράγματα νὰ κοιτάζης· ἢ συνείδησή σου τί σοῦ λέει; Εἶναι ἢ συνείδησή σου καθαρῆ; Τότε ἀπ' τὶς λέξεις δὲν ἔχεις νὰ φοβηθῆς τίποτε. Τώρα σχώρεσέ με, ἀδελφέ μου, κι ἄλλη φορὰ πλέον δὲν σοῦ ξαναλέω τίποτε γι' αὐτὰ τὰ πράγματα.

— Κάθε ἀρνάκι ἀπ' τὸ ποδαράκι, συνεπέρανε δι' ἄλλης πάλιν παροιμίας ὁ καλόγηρος.

Καὶ ὁ κύρ Γιάννης ἐστράφη πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος κ' ἐπῆγε νὰ εὔρη τοὺς φίλους του τοὺς συζητητικοὺς καὶ συμποτικούς, μεθ' ὧν ἔπαιρνε τὸ ὀρεκτικὸν του κατὰ πᾶσαν ἐσπέραν, πρὶν ἀπέλθῃ οἴκαδε διὰ τὸ δεῖπνον.

Μόλις εἶχε στρέψει οὗτος τὰ νῶτα καὶ ἡ γραῖα Τασοῦ (ἦτο ἡ μήτηρ τῶν δύο νεανίδων, τὰς ὁποίας ἡ κυρα-Κῶσταινα ἐπιλοφόρει παπαδιές, πενηνταπέντε ἐτῶν, μὲ κόκκινον πρόσωπον, ὄχι πολὺ ζαρωμένη) ἐπλησίασεν εἰς τὸν καλόγηρον, τὸν ἐκαλησπέρισεν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, ἔκαμε τὸν σταυρόν της, καὶ σταθεῖσα παρὰ τὸ παγκάρι (διότι ἔκαμνεν εὐχαρίστως τὴν ἐκκλησιάρχισσαν), ἐστράφη πρὸς τὸν μοναχόν, ἰστάμενον παρὰ τὴν παραστάδα τῆς θύρας, καὶ τοῦ λέγει:

— Τί σοῦ εἶπε, Σαμουήλ;

— Ποιός;

— Ὁ κύρ Γιάννης ὁ Μανάφτης.

— Τὰ μαθημένα, δὲν ξέρεις;

— Καὶ τί θὰ ποῦν ἐκεῖνα δὰ πού σοῦ λέει, πολλὲς φορές;

— Ποιά;

— Σάμπως γυρίζει ἡ γλῶσσά μου νὰ τὰ πῶ; Σοῦ λέει: «Τί μᾶς ἦρθες, ἀδερφέ;» καὶ «ἀπομένεις πᾶσα χλίψη καὶ στενοχωρία;» καὶ κάτι ἄλλα.

— Καθένας ἐλεύτερος εἶναι νὰ λέη, δὲν βαριέσαι;

— Καὶ τί θὰ ποῦν, σὲ τί ἀπάνου σοῦ τὰ λέει;

— Μοῦ λέει τάχα... εἶπε στενοχωρούμενος κ' ἐρυθριῶν ὁ καλόγηρος... ὅτι

πώς... ὅτι δηλαδή νὰ ἔχω τὸ νοῦ μου, καὶ νὰ ὑπηρετῶ τὴν ἐκκλησιὰ μὲ ζῆλο.

— Καὶ μήπως δὲν ὑπηρετᾷς καλύτερ' ἀπὸ καθένανε, τουλόγου σου;

— Αλήθεια... μὰ κόσμος εἶναι, τί τὰ θέλεις; Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ ὅλους...

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσώρμησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν δύο παιδιὰ τῆς γειτονιάς, ὁ εἷς δεκαπεντούτης, ὁ ἄλλος δεκατετραέτης, ἐκβάλλοντες ἀκόμη καπνὸν ἀπὸ τοὺς ρώθωνας, ἀνυπόδητοι, κακοφορεμένοι, ἀνίπτοι. Ὁ εἷς εἶχε πετάξει ἀρτίως τὸ τσιγάρο ἔξω τοῦ ναοῦ, ὁ ἄλλος τὸ ἄφησεν ἀναμμένον ἐπὶ τινος μαρμάρου ἔξω τῆς θύρας, ἐπιφυλαττόμενος ἅμα ἐξέλθῃ νὰ τὸ ἀναλάβῃ. Καὶ οἱ δύο φαιδροί, θορυβοποιοί, πατοῦντες ἐπὶ τῶν πλακῶν μετὰ κρότου, ἐφώνασαν μὲ τὴν γνωστὴν ἐπιχώριον προφορὰν πρὸς τὸν Σαμουήλ:

— Καλόγερε! καλόγερε! Γιὰ βγάλε μας τὴν κολυμπήθρα...

— Γλήγορα! γλήγορα! εἶπε καὶ ὁ ἄλλος.

— Τί τρέχει, παιδιά;

— Ἔχουμε βάφτιση. Ἐτοίμασε τὰ σύνεργα.

— Ἐτοίμασε τὰ θυμιατὰ κι ὅλα τὰ πῶς-τὰ-λένε, προσέθηκεν ὁ ἕτερος.

— Ἀμέσως! ἀμέσως!

Οὔτοι ἦσαν οἱ δύο βοηθοὶ τοῦ καλογήρου, οἵτινες μετεκόμιζον τὴν κολυμβήθραν εἰς τὰς οἰκίας, διὰ τὰς βαπτίσεις. Οἱ ἴδιοι ἐξεκώφαινον καὶ τοὺς ἐνορίτας δι' ὑπερμέτρου καὶ ἀτελευτήτου κωδωνοκρουσίας κατὰ τὰς ἑορτάς, ἐνίοτε καὶ κατὰ τὰς καθημερινάς. Οἱ αὐτοὶ δέ, διανυκτερεύοντες πλειστάκις εἰς τὸ ὑπαιθρον ὀπισθεν τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ, ἤναπτον πυρὰν, κ' ἐνίοτε προσεῖλκον νεώτερα καὶ ἀθωότερα παιδιὰ εἰς τὴν ποθεινὴν συναναστροφὴν των.

Ὁ Σαμουήλ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Βήματος τὰ ἄμφια, τὸ Εὐχολόγιον, τὸ Μυροδοχεῖον καὶ τὸ θυμιατόν, παρέδωκε τὴν κολυμβήθραν εἰς τοὺς δύο ἀγυιόπαιδας, καὶ ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς κατόπιν των, μεταβαίνων εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου ἔμελλε νὰ τελεσθῇ ἡ βάπτισις. Ἀφῆκεν εἰς τὴν κυρα-Τασοῦ τὴν παραγγελίαν νὰ κλειδώσῃ τὸν ναόν. Αὕτη δὲ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τοῦ εἶπε μὲ ψίθυρον φωνήν:

— Θὰ σὲ ἰδοῦμε τὸ βράδυ; Ἔχουν κάτι νὰ σοῦ ποῦν τὰ κορίτσια.

Ὁ καλόγηρος εἶπε: «θὰ ῥθῶ», καὶ στραφεὶς εἶδεν ἀντικρὺ του τὴν κυρα-Κώσταιναν, ἣτις εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ ἐστηλωμένον τὸ βλέμμα, βλέμμα μεστὸν

ύποψίας καὶ κακοβουλίας.

Β΄

Οἱ συμποτικοὶ φίλοι τοῦ κυρ Γιάννη τοῦ Μανάφτη ἦσαν ὁ μπαρμπα-Γρηγοράκης, ὁ κυρ Ἀθανάσης καὶ ὁ γερο-Παντελάκης, ὅλοι εὐθύμοι γέροντες. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἶχον συνέλθει ἤδη εἰς τὸ παντοπωλεῖον τοῦ Κοσαροπούλου, εἶχον λάβει ὀλίγα χαψιά κ' ἕνα τσίρον ὡς ὄψον, κ' ἔπινον τὸν ξανθὸν ρητινίτην. Ἀπέφευγον ἐκ συστήματος τὴν μαστίχαν καὶ πᾶν οἰνόπνευμα, ἔπινον δὲ συνήθως πᾶσαν ἑσπέραν πρὸ τοῦ δείπνου ἀνὰ δύο ἢ τρία ποτήρια οἴνου ἕκαστος. Ἦσαν ὅλοι καλοὶ οἰκοκυραῖοι, ὤκτειρον τὴν πολιτικὴν κατάστασιν, συνεζήτουν δὲ καθ' ἑκάστην ζητήματα πολιτικά, θρησκευτικά, κοινωνικά καὶ ἐνίοτε ἐπιστημονικά. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τοῦ Μαΐου, οἱ μὲν ἄλλοι ἐκίρων μὲ νερὸν τὸν οἶνον, ὁ δὲ γερο-Παντελάκης δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τίποτε περὶ τούτου. Καὶ εἰς τὰ κυνικὰ καύματα ἀκόμη τὸν ἔπινεν ἄκρατον.

Ἔλας τὰς παροιμίας τὰς παρεδέχετο ὡς ἀληθεῖς ὁ γερο-Παντελάκης, μόνον τὸ ἰαμβοτροχαϊκὸν δίστιχον: «Τὸ μῆνα ποῦ δὲν ἔχει ρῶ, βάζει ὁ μπεκρῆς νερό»· αὐτὸ δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἀκούσῃ· ἐβεβαίω μάλιστα ὅτι εἶχε γνωρίσει τὸ πάλαι ἕνα δάσκαλον οἰνοπότην, ὅστις, διὰ νὰ ψεύσῃ καὶ ἀποδείξῃ παράλογον τὸ δίστιχον τοῦτο, ἐσοφίσθη καὶ ἀνέλαβεν ὡς σπουδαῖον ἔργον νὰ προσθέσῃ εἰς ὅλους τοὺς μῆνας τὸ ρῶ. Καὶ τὸν μὲν Μάιον τὸν ἔκαμε Μάριον, τὸν δὲ Ἰούλιον, μὴ ἔχων πῶς νὰ τὸν προικίσῃ μὲ ρῶ, τὸν μετεμόρφωσεν εἰς Οἰνούλιον. Ἔως ἐκεῖ ἔφθασαν αἱ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων τῶν μηνῶν ἐγχειρήσεις τοῦ τολμηροῦ δασκάλου.

Ἔτε εἰσηλθεν ὁ κυρ Γιάννης, ἡ ἑσπερινὴ συζήτησις εἶχεν ἀρχίσει ἤδη. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ὡς πάντοτε σχεδὸν κατὰ Κυριακὴν συνέβαινε, διότι ἕκαστος τῶν συμποτῶν γερόντων ἀπέφερε τὰς ἐκ τοῦ πρωινοῦ ἐκκλησιασμοῦ ἐντυπώσεις του, ἦτο θρησκευτικὸν τὸ θέμα.

Δὲν ἀνήκον ὅλοι εἰς τὴν αὐτὴν ἐνορίαν. Τὴν πρωίαν τῆς Κυριακῆς ἐλειτουργεῖτο ἕκαστος εἰς τὴν ἐνορίαν του, καὶ τὴν ἑσπέραν, συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἑκακόλογον τοὺς ἱερεῖς, τοὺς ψάλτας, τοὺς ἐπιτρόπους καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἀρχιερεῖς.

— Νά ἔλα δά, κυρ Γιάννη, καλῶς μᾶς ἦρθες, εἶπεν ὁ μπαρμπα-Γρηγοράκης. Δὲν λὲς καὶ σὺ τίποτε, ἀδελφέ;

— Γιὰ τί προᾶγμα; εἶπεν ὁ κυρ Γιάννης.

— Φέρε, παιδί, ἕνα ἑκατοστάρι, κ' ἕνα ποτήρι παραπάνου, διέταξεν ὁ κυρ Ἀθανάσης.

Ὁ κυρ Γιάννης ἐκάθισε τέταρτος παρὰ τὴν τράπεζαν.

— Καλῶς τὰ κάνετε*, κύριοι, εἶπε.

— Φιλονικοῦμε, εἶπεν ὁ μπαρμπα-Γρηγοράκης, γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικά μας πράγματα. Ἐσὺ εἶσαι ἐκκλησιαστικώτερος ἀπὸ μᾶς. Αὐτὸς ὁ Θανασάκης ὁ φίλος μου, εἶναι χονδροκέφαλος. Κοντραστάρει καὶ καλὰ ὅτι ἡ καλογερική, τὸ μοναχικὸν σχῆμα, πῶς τὸ λένε, δὲν εἶναι γραμμένο στὸ Εὐαγγέλιο, καὶ ὅτι, ἂν θελήσῃ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ δώσῃ τὴν ἄδεια νὰ παντρευθοῦν, παντρεύονται ὅλοι.

— Καὶ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴν παντρέψῃ; εἶπεν ὁ γερο-Παντελάκης.

— Ανευλαβῶς μὲν, ἀλλ' ὀρθῶς, παρετήρησεν ὁ κύρ Γιάννης· ἐννοεῖται τότε πρέπει νὰ παντρευθοῦν πρῶτα-πρῶτα οἱ ἀρχιερεῖς.

— Κατάλαβες τώρα, Θανασάκη, φίλε μου; ἐπανέλαβε θριαμβευτικῶς ὁ Γρηγοράκης, τὸ κατάλαβες ὅτι δὲν ἔλεγες τίποτε, ἢ ὄχι;

— Ποῦ καταλαβαίνω ἐγώ; Ἐγὼ ἀργῶ νὰ καταλάβω, ἀπήντησεν ἐλαφρῶς πειραχθεὶς ὁ κύρ Ἀθανάσης· ἀργῶ, ἀλήθεια, μὰ ὡς τόσο, ἅμα καταλάβω ἓνα πράγμα, τὸ καταλαβαίνω καλά, Γρηγοράκη μου.

Ὁ μπαρμπα-Γρηγοράκης ἐγέλα σιγά.

— Ἐχετε ὑπομονὴν, κύριοι, ἰδοὺ τί εἶναι· θέλετε νὰ μὲ ἀκούσετε ἐμέ; εἶπεν ὁ κύρ Γιάννης.

— Ακοῦς ἐκεῖ, βέβαια· γιατί σοῦ εἶπε, ὅτι εἶσαι ἐκκλησιαστικώτερος ἀπὸ ὅλους μας; ἀπήντησεν ὁ μπαρμπα-Γρηγοράκης. Κ' ἔπειτα ξέρεις καὶ γράμματα.

— Μὰ ἄς πιοῦμε ὡς τόσο καὶ μιά, ἐπρότεινεν ὁ γερο-Παντελάκης.

— Εὐχαρίστως.

Καὶ συνέκρουσαν τὰ ποτήρια.

Ὁ κύρ Γιάννης ἤκουσε χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῇ τὴν περὶ τῆς ἐγγραμματωσύνης του φιλοφρόνησιν τοῦ μπαρμπα-Γρηγοράκη. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐγνώριζεν εἶπερ τις καὶ ἄλλος τῆς εἰρωνικῆς μετριοφροσύνης τὰ θέλητρα, καὶ ὅταν πρὸ μικροῦ διαβεβαίου τὸν πάτερ Σαμουήλ, τὸν νεωκόρον, ὅτι μόνον ἕως τὴν β' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου εἶχε φθάσει, δὲν ἔλεγεν ἀλήθειαν. Εἶχεν ἀκούσει καὶ γυμνασιακὰς τάξεις, καὶ προσέτι, λίαν φιλαναγνώστης ὢν, εἶχεν ἀναπτύξει τὰς ιδέας του. Ἐκ φύσεως δὲ δὲν ἐστερεῖτο καὶ κρίσεως ὀρθῆς.

— Λοιπόν, λέγε, σὲ ἀκούμε, εἶπεν ὁ Γρηγοράκης.

— Ἐγὼ δὲν ἀκούω τίποτε, εἶπεν ὁ κύρ Θανάσης.

— Μὴν ἀκοῦς ἐσύ, γιατί ἄδικα σκοτίζεσαι. Παιδί! φέρε ὀλίγο μπαμπάκι νὰ τοῦ στουπώσουμε τ' αὐτιά.

— Μὰ σταθῆτε, υπέλαβεν ὁ κύρ Γιάννης, ἄφσε τὸν Γρηγοράκη νὰ λέη, κύρ Θανάση. Ἴδου μὲ ὀλίγας λέξεις, ἅς διατυπώσωμεν τὸ θέμα, κύριοι. Τὸ ζήτημά σας ἦτον, καθὼς ἐνόησα, ἂν εἰς τὴν ἐποχὴν μας πρέπει νὰ ὑπάρχουν πλέον καλόγηροι, ἢ ὄχι. Δὲν εἶναι αὐτό;

— Μάλιστα.

— Ἴδου λοιπόν, μὲ δύο λέξεις. Ἐννοεῖτε, κύριοι, νὰ μείνωμεν ἐντὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἢ φρονεῖτε ὅτι πρέπει νὰ προσέλθωμεν εἰς τὸν Προτεσταντισμόν;

— Μὴ γένοιτο, εἶπεν ὁ Γρηγοράκης.

— Πῶς εἶπες, νὰ γίνουμε Προτεστάντες; εἶπεν ὁ γερο-Παντελάκης. Μὴ χειρότερα!

— Ἐκεῖ, σᾶς βεβαιῶ, καταντᾶ τὸ πρᾶγμα. Θέλετε νὰ σᾶς εἶπω τί πρεσβεύει ἡ Ἐκκλησία μας περὶ γάμου καὶ ἀγαμίας, ἢ νὰ λέμε ἀπλῶς ἰδικὰς μας γνώμας «διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων», «πλανῶντες καὶ πλανώμενοι»;

— Ἡ Ἐκκλησία μας τί φρονεῖ.

— Ἄν θέλετε λοιπόν νὰ μείνωμεν ἐντὸς τοῦ δόγματος, ἰδού. Ὑποθέσατε ὅτι ἐγὼ σήμερον εἶμαι ἄγαμος καὶ ὅτι ἀποφασίζω νὰ μείνω ἄγαμος: ὅτι φεύγω τὴν πόλιν, ὅτι ἀναβαίνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ὑμηττοῦ, ὅπου ἔχω ἓνα χωράφι κ' ἐκεῖ κτίζω μίαν καλύβην, ἐνδύομαι τρίχινα μαῦρα φορέματα ἢ σάκκινα ἢ σχοίνα, ἀδιάφορον, καὶ ζῶ καλλιερῶν τὴν γῆν, ἢ τρέφομαι μὲ χόρτα καὶ προσεύχομαι, χωρὶς νὰ ἔρχωμαι εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Τί σᾶς πειράζω, σᾶς;

Ὅταν ἀποδειχθῇ ὅτι ἐνοχλῶ σᾶς ἢ τὰς γυναῖκάς σας ἢ τὰ κτήνη σας, τότε ἔχετε τὸ δικαίωμα, σεῖς, ἢ πολιτεία, σεῖς, ἢ κοινωνία, νὰ θέσητε νόμους περισταλτικούς ἐναντίον μου, νὰ μὲ τιμωρήσητε αὐστηρῶς. Ἐνόσω ὁμως δὲν σᾶς ἐνοχλῶ, δύνασθε νὰ μὲ κατακρίνετε, νὰ μὲ σκώπτετε, νὰ μὲ περιφρονῆτε, ὅσον θέλετε, νὰ μὲ ἐμποδίσετε δὲν ἠμπορεῖτε.

Οὕτως ἐγεννήθη ὁ μοναχικὸς βίος. Διότι, ἐννοεῖται, ὅτι, ἂν τὸ κάμω ἐγὼ, πιθανὸν νὰ μὲ μιμηθῇ καὶ ἄλλος, καὶ ἄλλος... Καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον ἐγιναν

τὰ μοναστήρια.

— Οἱ ἀρχαῖοι, νομίζω, [ὅτι] δὲν εἶχαν ὑποχρεωτικὸν τὸν γάμον; ὑπέλαβεν ὁ κύρ Γρηγοράκης.

— Δυνατὸν νὰ ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολιτεῖαι ἔχουσαι τοιοῦτους νόμους, μὲ χαρακτηριστὰ κοινωνικὸν καὶ οἰκογενειακόν. Ἄλλ' αἱ πολιτεῖαι ἐκεῖναι εἶχαν καὶ τὸν Καιάδαν, εἶχαν καὶ τὸ Βάραθρον. Τοὺς ἀχρήστους τοὺς ἐκρημνίζαν ἐκεῖ μέσα. Αἱ νεώτεραι ὅμως κοινωνίαι, αἱ χριστιανικαί, πρώτην βάσιν ἔχουσι τὸ ἀδέσμευτον τῆς θελήσεως, τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου. Ὅπως ὑπάρχουν ἄτομα μὴ δυνάμενα νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον (τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἀσθενεῖς, οἱ ἀνάπηροι, οἱ ἀναφρόδιτοι καὶ οἱ ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν), οὕτω ὑπάρχουσι καὶ ἄτομα μὴ θέλοντα νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον. Καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς θελήσεως ἀπαγορεύει νὰ βιάσωμεν τοὺς τοιοῦτους νὰ νυμφευθῶσι.

Τὸ ζήτημα, βλέπετε, τὸ περὶ γάμου καὶ ἀγαμίας, εἶναι βαθύ, εἶναι ἐν τῶν δυσκολωτέρων κοινωνικῶν ζητημάτων. Μὴν εἴμεθα βάρβαροι, μὴ θέλωμεν νὰ ἐπιβάλωμεν βίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τάχα ἀπαντᾶτε σήμερον πολλοὺς ἐγγάμους νὰ εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν τύχην των, ἢ βλέπετε νὰ εἶναι εὐκόλος ὁ γάμος, ὡς ἔπρεπε νὰ εἶναι, ὡς ἐπιούσιος κοινωνικὸς ἄρτος, ὡς θεμελιώδης θεσμός; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἡ μήπως οἱ μόνοι ἄγαμοι σήμερον εἶναι οἱ καλόγηροι;

Ἄς καταστήσωμεν πρῶτον τὸν γάμον δυνατὸν διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ νυμφευθῶσι, καὶ ἀκολουθῶς ἔχομεν καιρὸν ν' ἀναγκάσωμεν καὶ τοὺς μὴ ἐπιθυμοῦντας. Ἄς ἀνοιξώμεν πρῶτον τὴν θύραν εἰς τοὺς θέλοντας νὰ εἰσεέλθωσι, καὶ κατόπιν βιάζομεν καὶ τοὺς μὴ θέλοντας.

Ταῦτα λοιπόν· κ' ἐκεῖνος ὅστις θὰ καταργήσῃ, εἴτε ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἴτε ἐν τῇ Δύσει, τὴν καλογηρικὴν δὲν ἐγεννήθη ἀκόμη. Ὁ Λούθηρος εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Εὐρώπης, δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ τὸ πράξῃ, ἂν δὲν ἦτο καλόγηρος ὁ ἴδιος καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ νυμφευθῇ μίαν καλογραῖαν...

Τοιαῦτά τινα, κύρ Θανάση, παραγγέλλει καὶ ὁ Χριστός, καθὼς φαίνεται καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ μὴν ἀκούης τὰς φλυαρίας τῶν Διαμαρτυρομένων. Ὁ Χριστὸς εἶπεν: «Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω» καὶ ἀπεφάνθη ὅτι ὁ τελειότερος βίος δὲν εἶναι δι' ὅλους, ἀλλὰ δι' ἐκείνους «οἷς δέδοται», ἐννοῶν τὴν ἀγνείαν καὶ τὴν ἀκτημοσύνην, ἅτινα εἶναι ἡ βᾶσις τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

Ἀλλὰ θὰ εἰπῆς ὅτι τώρα ἡ καλογηρικὴ ἐξέπεσε. Καὶ τί δὲν ἐξέπεσεν; Ὅλοι οἱ παλαιοὶ θεσμοὶ εἶναι καλοί, ὅλους τοὺς ἐνόθευσεν ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ κακία.

Ἀλλὰ ὅσον καὶ ἂν ἐξέπεσεν, ὅσον καὶ ἂν ἐκπέσῃ ἀκόμη ὁ μοναχικὸς βίος, ποτέ, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ποτέ δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ἐμποδίσῃς τὸν

ἄλλον νὰ μένη ἄγαμος, νὰ φύγη τὸν κόσμον καὶ νὰ φορέση ράσα.

Τὸ μόνον δικαίωμα τὸ ὁποῖον ἔχει ἡ Πολιτεία, ἐπίκουρος ἐρχομένη τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ν' ἀναγκάζη τοὺς καλογήρους, ὅσοι, ἀμνήμονες τῆς δοθείσης ἱεράς ὑποσχέσεως, φεύγουν τὰ μοναστήρια κ' ἐπανέρχονται εἰς τὸν κόσμον, νὰ τοὺς ἀναγκάζη, λέγω, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ μοναστήρια.

— Ἄ! Θεὸς χωρὲς τὸν πατέρα σ', ἀνέκραξεν ὁ Γρηγοράκης.

— Ἄ! ἐδῶ εἴμαστε, εἶπε καὶ ὁ γερο-Παντελάκης. Μπράβο! μπράβο! καλὰ τὰ εἶπες. Μὰ δὲν πίνουμε ὡς τόσο καὶ μιά;

— Ἄς πιοῦμε.

Καὶ συνέκρουσαν τὰ ποτήρια.

— Ἀλλοίμονό μας, ἐπανελάβε λείχων τὰ χεῖλη ὁ κύρ Γιάννης, καθόμαστε καὶ πίνουμε κ' ἔχομε τὴν ἀξίωση νὰ λύσουμε ὅλα τὰ σπουδαῖα ζητήματα.

— Μὰ τὸ πιωτὸ κατεβάζει ιδέες, εἶπεν ὁ κύρ Παντελάκης.

— Κατὰ τὸ κεφάλι, εἶπεν ὁ κύρ Γρηγοράκης. Στοῦ φίλου μου τοῦ Θανασάκη τί ιδέες θέλεις νὰ κατεβοῦν;

— Λέγε ἐσύ, εἶσαι ἀσύδοτος, εἶπεν ὁ κύρ Θανάσης.

— Βλέπω κ' ἐγὼ ὅτι σᾶς ἐζάλισα, ἐπανελάβεν ὁ κύρ Γιάννης, μὰ ὡς τόσο δύο λέξεις ἀκόμη, εἰδικῶς ὡς πρὸς τὸ μοναστηριακὸν ζήτημα εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐδῶ μᾶς φέρει τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον ἔβγαλα, περὶ περιορισμοῦ τῶν καλογήρων ἐντὸς τῶν Μονῶν. Περὶ τῶν μοναστηρίων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου εἶναι καὶ ἡ μεγαλυτέρα θρησκευτικὴ παρακμὴ καὶ ἠθικὴ ἔκλυσις, πολλοὶ πολλὰ εἶπαν καὶ ἔγραψαν, ἀλλ' ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἡ μεγαλυτέρα αἰτία τῆς παρακμῆς τῶν μοναστηρίων εἶναι ἡ σκανδαλώδης ἀνάμειξις τῆς Πολιτείας καὶ τῶν κοσμικῶν προσώπων εἰς τὰ καλογηρικὰ πράγματα. Καὶ ἀπόδειξις ὅτι οὕτως ἔχει εἶναι αὕτη αὕτη ἡ κατάστασις, καταμαρτυροῦσα καθ' ἑαυτῆς, διότι εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλληνικὴν χώραν εἶναι εἰς καλυτέραν σχετικῶς κατάστασιν τὰ μοναστηριακὰ πράγματα. Διὰ νὰ μὴ μακρηγορῶμεν λοιπόν, σᾶς λέγω ὅτι ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἡ Πολιτεία, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καλὰ θὰ κάμῃ νὰ συγχωνεύσῃ ὅλα τὰ μοναστήρια εἰς σαράντα ἢ πενήντα, τὰ μεγαλύτερα καὶ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, ὅπου νὰ συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς μοναχοὺς. Τῶν ἄλλων τὴν παρουσίαν νὰ μὴ τὴν δημεύσῃ, ὅπως ἄλλοτε ἱεροσύλως ἡ Βαυαρικὴ ἀντιβασιλεία ἔπραξεν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἰδρύματα νὰ μείνουν ὡς μετόχια τῶν σαράντα ἢ πενήντα, διατηρουμένων εὐπρεπῶς καὶ τῶν ναῶν, τὸ δὲ περισσεύμα, ἂν ὑπάρχῃ, νὰ κατατίθεται εἰς κοινὸν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον, πρὸς βοήθειαν ἀπόρων καὶ ἀσθενῶν ἱερέων καὶ μοναχῶν. Εἰς δὲ τὰ

σαράντα ἢ πενήντα κυριώτερα μοναστήρια νὰ ἐπιβληθῆ, ἐννοεῖται, αὐστηρὰ κοινοβιακὴ τάξις, ἀληθῆς βίος μοναχῶν. Πρῶτον πρέπει ν' ἀπαγορευθῆ εἰς τὰς γυναῖκας ἢ εἰς τὰ μοναστήρια εἴσοδος, καὶ μέχρις ἐνὸς μιλίου περιοχῆς ἢ προσέγγισις τοῦ θήλεος. Θὰ εἰπῆτε, «ὅποιος θέλει, βρίσκει». Αδιάφορον· τὰ μοναστήρια νὰ μείνουν μοναστήρια, καὶ ὁ μοναχός, ὡς ἄτομον, ἐνδέχεται ν' ἁμαρτήσῃ· ἔπειτα τὸ μοναστήρι εἶναι τὸ ταμπούρι τοῦ μοναχοῦ, καὶ τότε, ὅποιος θέλει, θὰ δύναται «νὰ βαστάξῃ ταμπούρι». Τὸ οὐσιώδες εἶναι νὰ μὴ εἰσβάλλουν κουμπάρες καὶ κολλήγισσες εἰς τοὺς καθιερωμένους χώρους· ἔπαρχοι δὲ καὶ ἔφοροι καὶ δήμαρχοι μὲ τὰς ἐπαρχίνες καὶ ἐφορίνες καὶ δημαρχίνες νὰ μὴ εἰσελαύνουν εἰς τὰ «ἀρχονταρίκια» καὶ γυρεύουν «κόττα πίττα». Αὐτά. Καὶ πρὸς τούτοις ἡ προσευχὴ νὰ γίνεται πλήρης, μὲ ὅλα τὰ παλαιὰ τυπικά, μὲ τὰς παννυχίδας καὶ τοὺς βαθεῖς ὄρθρους, μὲ τὰς στιχολογίας καὶ τὰ ψαλτήρια. Καὶ νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς κοινοβιάτας ὁ κανὼν τοῦ μοναχοῦ, καὶ ἡ κοινὴ τράπεζα, καὶ ἡ ἀκριβῆς νηστεία, καὶ ὅλα. Αὐτὰ ἐγὼ φρονῶ, καὶ πιστεύω ὅτι ἡ γνώμη μου εἶναι ὡς ἔγγιστα ἢ ὀρθοτέρα.

— Συμφωνῶ εἰς ὅλα, εἶπεν ὁ Γρηγοράκης.

Ὁ γερο-Παντελάκης παρήγγειλε καὶ ἄλλο ἑκατοστάρη, καὶ ἀφοῦ τὸ ἔπιαν, ἐξῆλθον καὶ οἱ τέσσαρες καὶ ἀπεχωρίσθησαν. Εἶχε νυκτώσει ἤδη.

* * *

Τὴν νύκτα ἐκείνην, περὶ ὥραν ἐνδεκάτην, ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ καλόγηρος εἰς τὸ κελλίον του, ἤρχισε νὰ πλύνῃ τὸ στόμα μὲ ἀφθονον νερόν. Ἡισθάνετο ἀλλόκοτόν τινα ἐντύπωσιν, ὡς γεῦσιν καὶ ὀσμὴν χώματος, εἰς τοὺς ῥώθωνας καὶ εἰς τὰ χεῖλη. Παράδοξον! Ἀληθεύει λοιπόν, ἡ Γένεσις τοῦ Μωυσέως λέγουσα: «καὶ ἔπλασε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν»; Καὶ ἡ γεῦσις ἄρα καὶ ἡ ὀσμὴ τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς εἶναι ἀκόμη γεῦσις καὶ ὀσμὴ χώματος;

Καὶ ὅμως δὲν εἶχε παραβῆ ἀκόμη ὅλα τὰ χρέη τοῦ ὁπάτερ Σαμουήλ, τὰ χρέη τοῦλάχιστον τοῦ νεωκόρου. Ἦτο πιστὸς καὶ τίμιος ὑπηρέτης τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἐπίτροποι τὸ διεβεβαίουν τοῦλάχιστον. Καὶ ὡς ἄνθρωπος κοσμίως διῆγε, καὶ ὡς μοναχὸς ἀκόμη καλὰ ἐφέρετο μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης, ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ φέρεται καλὰ μοναχὸς κυλιόμενος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἶχεν ὑπάγει εἰς δύο οἰκίας, ὅπου θὰ ἐτελοῦντο βαπτίσεις, διότι αὐτὸ ἦτο καθήκόν του. Καὶ εἰς τοὺς γάμους ἀκόμη ἐπήγαινε κομίζων τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ ὅσα εἶναι χρέη τοῦ νεωκόρου, τοῦ ὑπηρέτου τοῦ ναοῦ καὶ ὑπηρέτου τῶν ἱερέων, ὅλα τὰ ἐξετέλει. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν προθυμότητα ὑπηρετεῖ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἐπιτρόπους καὶ τὸν λαόν, καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἐπιτρόπων ἀκόμη ἔκαμνε μικρὰς ὑπηρεσίας· ὑπηρετεῖ δὲ προθύμως καὶ τὰς εὐλαβεῖς κυρίας, τὰς προσερχομένας εἰς τὸν ναὸν ἵνα ἐκκλησιασθῶσι μὲ τὰ καπέλα των, μὲ τὰ

περὰ των, μὲ τὲς μυρωδιές των, μὲ τὰ ριπίδιά των, διασχίζων συχνὰ τοὺς στοίχους των, προσφέρων εἰς αὐτὰς καθίσματα, ἀκούων τὰ εὐχαριστῶ των, καὶ ποτὲ ἕως τώρα δὲν ἠμάρτησεν, εἰμὴ διὰ τῆς ἀκουσίας ἐπαφῆς τῆς γινομένης ἐν ἡμέραις μάλιστα συρροῆς κόσμου, ὅπως τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα, καὶ εἰς ἄλλας ἑορτάς. Ἐκεῖναι δὲ ἐφαίνοντο τόσον ἀθῶναι, τόσον ἀγναί, καὶ τόσον ἀδιάφοροι! Προφανέστατα, οὐδ' ὑπώπτευαν κὰν τὸ ὅτι ὑπὸ τὸ ράσον τοῦ μοναχοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ κρύπτηται σαρκική τις ὁρμή. Καὶ αἱ πλείσται δὲν δυσηρεστοῦντο διὰ τὴν ἀκουσίαν ἐπαφήν, καὶ ὅλαι σχεδὸν δὲν ἀπέφευγον τὸν πρὸς τοὺς ἄνδρας συγχρωτισμόν. Εἰς τί ἠμάρτησεν ὁ καλόγηρος ἕως τώρα;

Καὶ μήπως αὐτὸς μόνον ἦτο καλόγηρος τάχα; Ὅλη ἡ ἐκκλησία, κατὰ τὰς καθημερινάς, ὅταν δὲν εἰσήρχετο λαϊκός τις νὰ προσκυνήσῃ, ὡμοίαζε μὲ μοναστήριον. Δεξιὰ ἴσταντο εἰς τὸν χορὸν ὁ πατήρ Ἀρσένιος καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγέντιος, ἀριστερὰ ὁ προηγούμενος Παυλῖνος καὶ ὁ παπα-Ἀντώνης, ἐφημέριοι τοῦ ναοῦ καὶ οἱ τέσσαρες· τούτων ὁ τελευταῖος εἶχε ποτε πρεσβυτέραν, ἀλλὰ τώρα εἶχε χηρεύσει, καὶ δὲν διέφερε κατ' οὐσίαν τῶν τριῶν ἱερομονάχων συλλειτουργῶν του. Ἄλλοτε ἦτο καὶ ὁ παπα-Γιάννης, ἐφημέριος ἔγγαμος, ἀλλ' οἱ ἐπίτροποι τὸν εἶχαν ἀποβάλλει, δὲν ἦτο ἀρεστός εἰς αὐτούς, καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἔβαλαν τὸν προηγούμενον Παυλῖνον.

ἴσταντο καὶ οἱ τέσσαρες εἰς τὸν χορὸν, καὶ τὸ καθολικὸν προσελάμβανε τότε σεβασμίαν ὄψιν λαύρας· ἴσταντο κ' ἐκοίταζαν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πρὸς τὴν θύραν, μὴ τυχὸν εἰσέλθῃ ἐνοριτίσά τις νὰ «πάρῃ εὐχήν», διότι ὁ ἐφημερεύων, ἂν ἐτύγχανε νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἐνοριτής τῆς προσερχομένης, ἦτο ἱκανὸς νὰ διακόψῃ τὸν ἔσπερινόν, διὰ νὰ προφθάσῃ νὰ τῆς δώσῃ αὐτὸς τὴν εὐχήν, φοβούμενος μὴ τυχὸν οἱ ἄλλοι τρεῖς τοῦ πάρουν τὴν ἐνοριτίσσαν. Καὶ μετὰ τὸν ἔσπερινόν, ὅταν ἤρχιζαν νὰ λογομαχῶσι περὶ διανομῆς εἰσοδημάτων, καταγγέλλοντες ἀλλήλους ὡς πλεονέκτας καὶ ἀρπαγας, τότε πλέον ὁ ναὸς δὲν εἶχεν ὄψιν λαύρας, ἀλλὰ (ἡμαρτον, Κύριε!) χάβρας. Ἄλλο εἶδος χάβρας πάλιν, ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο εἰς τὴν κατ' οἶκους τελετὴν Εὐχελαίων, ὅτε οἱ τέσσαρες ἐμοιράζοντο τὰς εὐχάς, τὰς αἰτήσεις καὶ τὰ Εὐαγγέλια καὶ ἔλεγαν καὶ ἀπήγγελλαν ὅλοι συγχρόνως, ὡς νὰ ἐβιάζοντο νὰ διαπεραιώσωσι τὸν ἀσθενῆ μίαν ὥραν ἀρχύτερα.

Καὶ τί ἔπταιεν ἐπὶ τέλος αὐτὸς ὁ πτωχὸς καλόγηρος, ἀφοῦ ἦτο ἀπλοῦς ὑπηρέτης τῶν ἱερέων; Ἀλλὰ τί ἔπταιον καὶ οἱ ἱερεῖς, ἀφοῦ ἦσαν ὑπηρέται τῶν ἐπιτρόπων; Οἱ ἐπίτροποι, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὀνομάσει τις φωτοσβέστας, διὰ τὴν μανίαν τὴν ὁποίαν ἔχουν νὰ σβήνωσι τὰ κηρία τῶν προσκυνητῶν ἡμίκαυστα, οἱ ἐπίτροποι, ἀφοῦ ἔτρεχον καὶ προσελιπάρουν τοὺς ἰσχύοντας ἵνα διορισθῶσιν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ βιοποριστικοῦ ἔργου, ἐνῶ οἱ πλείστοι τοῦλάχιστον τὸ ἀναδέχονται ἀπὸ κενοδοξίαν καὶ ματαιότητα, τινὲς δὲ καὶ ἀπὸ ζῆλον εἰλικρινῆ, οἱ ἐπίτροποι ἐδέσποζον τῶν ἱερέων, τῶν ψαλτῶν καὶ τοῦ νεωκόρου. Οἱ ἐπίτροποι ἔβγαλαν ἐσχάτως τὴν μὸδαν νὰ τελῶνται δύο λειτουργίαι, ἅ λὰ φράγκα, καὶ εἰς τὰς μικροτέρας

ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν, ὡς νὰ ἦσαν αἱ λειτουργίαι φουρνιῆς ἢ βαρκαδιῆς (οἴκτειρον, Κύριε!). Οἱ ἐπίτροποι ἐβίασαν μὲ τοῦτο τοὺς ἱερεῖς, μὴ περισσεύοντος χρόνου, νὰ πατῶσι τὴν συνείδησίν των διακωμωδοῦντες τὰ ἱερά, καὶ νὰ λειτουργῶσιν ἄνευ Μεσονυκτικοῦ, ἄνευ Ὁρῶν, σχεδὸν ἄνευ Ὁρθρου. Κατήντησαν δὲ νὰ περιφρονήσωσι τὸ θεόπνευστον βιβλίον τοῦ ἱεροῦ Ψαλμωδοῦ, κακοδοξία ἥτις, καὶ ἂν εἶχαν ὅλας τὰς ἀρετάς, ἤρκει αὐτὴ μόνη νὰ τοὺς ἀπολέση. Αὐτὰ ἔβλεπεν ὁ πτωχὸς καλόγηρος, καὶ ἐν συνειδήσει συγκρίνων τὸν ἑαυτὸν του μὲ τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες εἶναι αὐτὸ δὴ τοῦτο ψυχῶν ἀχθοφόροι, τὸν ἔβλεπεν ἑκατοντάκις καλύτερον.

Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικον.

Ἀλλὰ τί νὰ εἴπη τις περὶ τῶν ἀρχιποιμένων τοῦ περιουσίου λαοῦ, αὐτῶν οἵτινες κουρεύουσι τὰ πρόβατα τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ πρότυπον βασιλείου; Αὐτοὶ εἶναι οἱ μάλιστα ὑπεύθυνοι, καὶ οἱ μόνοι, τῆς παρούσης ἐκλύσεως. Αὐτοὶ «χάριν μισθαρίου καὶ δοξαρίου»* δὲν εἶναι οἱ ἀπεμπολήσαντες πᾶσαν ἀνεξαρτησίαν, πᾶσαν ἀξιοπρέπειαν, εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν; Αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ περιορίσαντες πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν ἐπίδειξιν καὶ εἰς τὸ τελετουργικὸν μόνον; Καὶ μήπως ἐκτελοῦσι τοῦλάχιστον καὶ τοὺς τύπους μετ' ἀκριβείας καὶ εὐσυνειδησίας; Τρέχουσιν εἰς τὰ μνημόσυνα κατὰ Κυριακάς, χαριζόμενοι εἰς τὴν βλακώδη ματαιοφροσύνην ἀμαθῶν καὶ χυδαίων ἀνθρώπων, ἐνῶ γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ μνημόσυνα κανονικῶς γίνονται τὰ Σάββατα ἢ καὶ τὰς καθημερινὰς τὰς ἄλλας. Ἀνέχονται τὴν περικοπὴν ὅλων τῶν ἀκολουθιῶν, καταργήσαντες σιωπηλῶς πᾶν τυπικὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ ὑπογράφοντες ἐγκυκλίους περὶ ὀρισμῶν καὶ διατάξεων ἐκκλησιαστικῶν καὶ εἶτα ἀσυστόλως πρῶτοι αὐτοὶ παραβαίνοντες τὰς ἐγκυκλίους ἐκείνας; Αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ τοσάκις ἐγγράφως ἀπαγορεύσαντες πᾶσαν καινοτομίαν ἐν τῇ μουσικῇ, καὶ εἶτα ἠλιθίως ἀνεχόμενοι τὴν θυμελικὴν παρωδίαν, τὴν καταρρυπάνασαν βαναύσως ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς πρωτεύουσης; Αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ δι' ἐγκυκλίων μὲν ἀπαγορεύοντες τὴν τελετὴν γάμων καὶ βαπτίσεων κατ' οἴκους, δι' ὀχημάτων δὲ τρέχοντες πρὸς τελετὴν γάμων καὶ βαπτίσεων εἰς οἴκους; Αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ στέργοντες τὴν πληθὺν τῶν ἱερομονάχων ὡς ἐφημερίους εἰς τὰς πόλεις; Καὶ διὰ τίνα λόγον θὰ ἐσυγχωρεῖτο ὁ γάμος εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἂν οἱ ἱερομόναχοι δὲν ἦσαν προωρισμένοι διὰ τὰ μοναστήρια, ὅπου ἔχουσι δώσει εὐχὴν ἀγνείας καὶ φυγῆς τοῦ κόσμου; Αὐτοὶ, οἱ δοκοῦντες εὐπαίδευτοι, δὲν εἶναι οἱ ἀνεχόμενοι ν' ἀκούωσι τερατώδεις σολοικισμοὺς ἐν τῇ ἱερᾷ ἀκολουθίᾳ, καὶ οἱ ἴδιοι πολλάκις σολοικίζοντες¹; Αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ προχειρίζοντες εἰς ἱερεῖς τὰ ἀμαθέστατα, τὰ φανλότατα στοιχεῖα, ἐνδίδοντες μᾶλλον εἰς τὴν πίεσιν τοῦ χαμοθιῦ* ἢ τῷ Θεῷ πειθαρχοῦντες; Τίς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι αὐτοὶ εἶναι χρημάτων κρείττονες καὶ ὅτι δὲν ἀληθεύει ἡ περὶ σιμωνίας φρικώδης κατηγορία, ὅταν βλέπη τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐξ αὐτῶν καταλείποντας βίον πολὺν εἰς τοὺς ἀνεψιούς; Καὶ δὲν εἶναι αὐτοὶ, οἱ ἀρχιποίμενες τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Κυρίου, οἱ περιερχόμενοι πρὸς ἐνιαυσίαν κουρὰν τὰς κώμας καὶ τὰς μονάς, ὅπου τηροῦσιν ἐν ἰσοβαρεῖ ἀρμονίᾳ, ὡς δύο ἰσορρόπους δίσκους ζυγαριᾶς,

γείτονας ἀλλήλων, τὴν κοιλίαν καὶ τὸν θύλακον; Καὶ μὲ τοιαύτας ἀρχάς, μὲ τοιαῦτα αἰσθήματα, μὲ τοιοῦτον βίον, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἰθύνωσι καλῶς τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας; Καὶ δὲν εἶναι καιρὸς ἄρα νὰ σκεφθῆ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἂν δὲν συμφέρη ν' ἀποσύρη ἀπὸ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀνηλίκου ἀδελφῆς τῆς τὸ αὐτοκέφαλον, τὸ ὁποῖον κατὰ συγκατάβασιν μόνον καὶ ὑπὸ ὄρους παρεχώρησεν αὐτῇ;

Ταῦτα δὲν τὰ ἐσκέπτετο ὅλα ὁ Σαμουήλ μὲ τὴν κεφαλὴν του, ἀλλὰ τίς συγγραφεὺς ὑπῆρξεν ὅστις δὲν ὑποκατέστησεν ἐνίστε ἑαυτὸν εἰς τὰς σκέψεις τοῦ ἥρωός του; Μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ ἀναγνώστου, παρενεβάλαμεν καὶ ἡμεῖς ὀλίγας ἰδέας ἀτομικὰς μας εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀτυχοῦς μοναχοῦ. Σπεύδομεν δὲ νὰ δηλώσωμεν ὅτι μὲ τὰ ἀνωτέρω δὲν προσβάλλομεν τὸ κῦρος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκφράζομεν τὴν λύπην μας διὰ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

* * *

Καὶ ὅμως ὁ Σαμουήλ, ἀφοῦ ἔπλυνε καὶ ἔπλυνε τὸ στόμα, καὶ ἡ ἀλλόκοτος ἐκείνη ὁσμὴ δὲν ἐξηλείφετο, ἔπεσεν εἰς εἶδος ἀναπολήσεως βαθείας, καὶ ἔβλεπεν, ἔβλεπε νοερῶς τὸ Κοινόβιον του, παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ Ἄθω τοῦ γεραροῦ, τοῦ συστέλλοντος τὰς ὀφρῦς καὶ φέροντος εἰς τὴν κεφαλὴν πότε ἄσπρον κιουλάφιο* πότε μαῦρον καλυμμαύχιον· ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὁποῖου καταφέρεται ἡ τρικυμία μὲ μυρίας βροντὰς καὶ μὲ ἀπείρων νυκτῶν σκοτίαν, καὶ εἰς οὗ τὴν κορυφὴν ἡ ἀστραπὴ δὲν παύει νὰ καλλωπίζη μὲ ἐρύθημα τὴν προαιωνίαν χιόνα, τείχος ἄρρηκτον καθ' οὗ στομώνονται τὰ ὀξύτερα βέλη τοῦ Φοίβου, καὶ ὅπου τὸ ἀέναον ἀστροποβόλημα εἶναι ὡς τὸ ἀνοιγόκλεισμα τοῦ ἀκοιμήτου ὀφθαλμοῦ τῆς θείας Προνοίας. Καὶ ἔβλεπε μίαν ἑαρινὴν αὐγὴν, καθ' ἣν ἐψάλλετο ὁ ὀρθρος, ὡς σύνηθες, εἰς τὸ καθολικὸν τοῦ Κοινοβίου, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὅλοι, ὑπὲρ τοὺς ἑκατόν, εἶχον συνέλθει εἰς τὸν ναὸν καὶ ἴσταντο ἀκίνητοι εἰς τὰ στασιδιά των, φοροῦντες ὅλοι τὰ ἐπανωκαλύμμαυχα, τινὲς δὲ τὰ πολυσταύρια καὶ τὰ σχήματά των, ἔβλεπεν, εἰς τὸν νάρθηκα ἔξω, τὴν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐζωγραφημένην ἀλληγορικὴν εἰκόνα τοῦ μοναχοῦ ἐσταυρωμένου, κατὰ μίμησιν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, καὶ τοὺς διαβόλους μὲ τὰ ἀκόντια, μὲ τὰ ξίφη, μὲ τὰ τόξα των, ὅλους βάλλοντας, ὅλους κεντοῦντας τὸν μοναχόν, τανυσμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ του. Καὶ συγχρόνως ἐνθυμεῖτο τὸ νεκρώσιμον «εὐλογητάριον», τὸ ψαλλόμενον κατὰ τὰς κηδεῖας τῶν μοναχῶν, «... οἱ τὸν Σταυρόν, ὡς ζυγὸν ἀράμενοι, καὶ ἐμοὶ ἀκολουθήσαντες ἐν πίστει». Καὶ εἶτα ἀμέσως ἀνεπόλει ὅλην τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν τοῦ Ἐξοδιαστικοῦ τῶν μοναχῶν, καὶ ἔβλεπε τὸν νεκρὸν τυλιγμένον, ραμμένον εἰς τὸ ράσον του, ὡς βρέφος ἐσπαργανωμένον, μὲ τὸ πρόσωπον σκεπαστόν, μὲ τοὺς κοκκίνους σταυροὺς κεντητοὺς ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων, καὶ ἐνθυμεῖτο τοὺς στίχους τοῦ Ἀμώμου: «Ὡς γλυκέα τῶ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῶ στόματί μου! Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπάζιον. Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διὰ παντὸς εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Καὶ ἐνθυμεῖτο τοὺς ἀναβαθμοὺς τοὺς ψαλλομένους:

«Τοῖς ἐρημικοῖς ζωὴ μακαρία ἐστί, θεϊκῶ ἔρωτι περουμενοίς». Καὶ εἶτα εἰσήρχετο εἰς τὸ καθολικόν, καὶ ἔβλεπε τοὺς ἀδελφοὺς ὅλους ἀκινήτους κύκλῳ, καὶ ἐγγὺς τῶν ἀγίων θυρῶν ἴστατο νέος τις εἰκοσαετής, ξανθός, μ' ἐπανθοῦντα τὸν πώγωνα, ἀσκεπής, ἀνυπόδητος, σχεδὸν γυμνός, μὲ τὸ ὑποκάμισον καὶ τὴν περισκελίδα, ἴστατο ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας κάτω νεύων, ἐν σχήματι μετανοίας καὶ ταπεινώσεως. Καὶ ἠνοίγοντο τὰ βημόθυρα, κ' ἐξήρχετο ὁ ἱερεὺς ὁ ἐφημέριος, ἀρτίως φορέσας τὴν ἱερατικὴν στολὴν ὅλην, μὲ τὰ κεντητὰ Σεραφεῖμ ἐπὶ τοῦ λεῖου λευκομετάξου τοῦ ἐπιτραχηλίου, μὲ τὸ φαιλόνιον ὅλον ποικιλτὸν μὲ κλαδωτοὺς σταυρούς, ἀσκεπής τὴν κεφαλὴν, μὲ τὸ μέλαν ἐπανωκαλύμμαυχον ἐπὶ τῶν ὤμων, κρατῶν διὰ τῶν χειρῶν ὑπὸ τὸ φαιλόνιον τυλιγμένον τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον, καὶ ἴστατο ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ εἰκονοστασίου. Καὶ δεξιόθεν τοῦ χοροῦ ἤρχετο ὁ ἡγούμενος, ὁ ἀνάδοχος τοῦ μέλλοντος νὰ καρῆ εἰς μοναχόν, ὅπως τὸν παραστατήση κατὰ τὴν τελετὴν τῆς κουρᾶς. Καὶ τότε ὁ πρῶτος χορὸς ἔψαλλεν: «Ἀγκάλας πατρικᾶς, διανοῖξαί μοι σπεῦσον· ἀσώτως τὸν ἐμόν, κατηνάλωσα βίον». Καὶ εἶτα ἤρχιζαν αἱ ἐρωταποκρίσεις, ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἡσμενίζετο ν' ἀναμνησκη σήμερον εἰς τὸν Σαμουήλ ὁ κύρ Γιάννης ὁ Μανάφτης, τὸ *Τί προσῆλθες ἀδελφέ;* καὶ τὰ λοιπὰ. «Παραμένεις τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἀσκήσει μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς;» ἠρώτησεν ὁ ἱερεὺς· καὶ ὁ ζητῶν τὴν κουρᾶν δόκιμος ἀπήντησε: «Ναί, τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ».

Καὶ πάλιν αὐστηρῶς ὁ ἱερεὺς ἐπανέλαβε, προτρέπων τὸν δόκιμον νὰ σκεφθῆ ὠριμότερον: «Βλέπε τίνι προσέρχη, τίνι συντάσση καὶ τίνι ἀποτάσση». Καὶ ὁ δόκιμος ἐβεβαίωσεν ὅτι δὲν ἔρχεται «ἐκ τινος ἀνάγκης ἢ βίας, ἀλλ' ἐκουσία αὐτοῦ γνώμη». Καὶ μετὰ ταῦτα ἔγινεν ἡ τριπλῆ ἐπίδοσις τοῦ ψαλιδίου, μεθ' ἣν ὁ ἱερεὺς ἔκειρε σταυροειδῶς τὴν κόμην τοῦ νεοφύτου, καὶ εἶτα ἤρχισε νὰ ἐγχειρίζη αὐτῷ ἀνὰ ἓν τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἐνδύματα τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἐπιλέγων εἰς ἐκάστην ἐπίδοσιν: «ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν (ὁ δεῖνα) λαμβάνει τὸ παλλίον*, τὴν ζώνην, τὸν ἀνάλαβον*, τὰ πέδιλα, κτλ.». Καὶ τότε ὁ τέως δόκιμος, ὁ ἰστάμενος ἡμίγυμνος πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, ἐνεδύθη, παρουσία πάντων, τὰ σύμβολα τοῦ μοναχικοῦ σχήματος. Καὶ ὁ τέως Σπυριδῶν (ἢ Σωτήριος, ἢ Στυλιανός, ἢ Σταμάτιος) μετωνομάσθη Σαμουήλ.

Μεθ' οὗ, τελεσθείσης τῆς θείας εὐχαριστίας, καὶ τοῦ νεοφύτου μεταλαβόντος τῶν θείων μυστηρίων, ὁ ἡγούμενος διέταξε τὸν μάγειρον νὰ ἐτοιμάσῃ τηγανίτες, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὸν κελλάρον νὰ φέρῃ φιάλην ρακῆς, πρὸς παράκλησιν τῶν ἀδελφῶν. Καθόσον οὗτος ἦτο ὁ μόνος γάμος, καὶ ἡ μόνη χαρὰ τοῦ μοναχοῦ ἢ ἐπίγειος, καὶ ἡ ἀδελφότης ἔπρεπε νὰ εὐφρανθῆ εὐχομένη εἰς τὸν νεωστὶ καρέντα μοναχόν: «Νὰ εἶναι στερεωμένος καὶ νὰ εὐαρεστήσῃ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις».

Αὐτὰ ἐνθυμεῖτο ὁ πτωχὸς Σαμουήλ, καὶ ἦτο ὁ πτωχὸς Σαμουήλ ὁ ἴδιος, ὅστις τὰ εἶχε περάσει. Καὶ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ μικροῦ οἰκίσκου, ὅπου κατῶκουν ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἡ γειτόνισσα ἢ κυρα-Κώσταινα

ὠνόμαζε «παπαδιές». Ἐκεῖ εἶχεν εἰσέλθει περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν, ὅταν εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ τῶν οἰκίῳν, ὅπου εἶχε συνοδεύσει διὰ τὰς βαπτίσεις τοὺς ἱερεῖς. Καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν μικρὸν οἰκίσκον εὗρε τὰς δύο ὠχρὰς κόρας, τὴν μίαν, τὴν ἀναιμικὴν, τὴν ὀλίγον τι ραχιτικὴν, τὴν ἀσχημοῦτσικην, καὶ τὴν ἄλλην τὴν ἰσχνὴν, ἀλλὰ νοστιμούλαν. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ἡ μήτηρ των ἡ ὑπερμεσηλιξ ἀλλὰ κοκκίνη ἀκόμη καὶ ὄχι πολὺ ζαρωμένη. Ἦδη πρὸ ἐνὸς ἔτους, ὁ καλόγηρος εἶχε συνδέσει ἀκουσίως τὰς σχέσεις ταύτας. Αὐταὶ ἦσαν πτωχαὶ γυναῖκες κ' ἐξενοδοούλευαν, προσεφέροντο δὲ προθύμως νὰ τὸν βοηθῶσιν εἰς τὴν καθαριότητα καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν τοῦ ναοῦ, καὶ ὁ πτωχὸς νεωκόρος ἔδιδεν εἰς αὐτὰς κάτι ἐκ τοῦ πενιχροῦ μισθοῦ του κ' ἐκ τῶν τυχηρῶν του. Φυσικὰ, ὁ καλόγηρος δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφύγη τὴν συνδιάλεξιν μαζί των.

Γ'

Ἐκεῖναι δὲν ἐστενοχωροῦντο παντάπασιν ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ μοναχοῦ, ὑπερέβαινον ἀνὰ δύο τοὺς σταθμοὺς τοῦ θάρρους, ἐφαίνοντο ὅτι ἀνετράφησαν εἰς πόλιν (δόξα τῷ Θεῷ) πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου προλήψεις καὶ «σκουριασμένες ἰδέες» δὲν ἐπικρατοῦσι. Σιγὰ-σιγὰ ἤρχισαν νὰ παρεισδύωσι καὶ εἰς τὸ μικρὸν κελλίον, ὅπου κατῶκει ὁ καλόγηρος. Ἐπειτα, ἡ μήτηρ των, ἡ κοκκίνοπρόσωπη καὶ ὄχι πολὺ ζαρωμένη, ἦτο πάντοτε παρούσα. Εἶτα ἤρχισαν νὰ παραπονοῦνται ὅτι δὲν ἐμβῆκε καὶ αὐτὸς μίαν φορὰν νὰ πάρῃ ἕναν καφέ εἰς τὸν μικρὸν οἰκίσκον των, τὸν ἔλεγαν ἀκατάδεκτον, καὶ τὰ τοιαῦτα. Τέλος ὁ καλόγηρος, διὰ νὰ μὴν τὸν παραφορτώνωνται, ἐπῆγε μίαν φορὰν καὶ τὰς ἐπεσκέφθη, ἀλλ' εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ ξαναὑπάγη. Εἶτα, ἐπειδὴ τὰ παράπονα ἐπετεινόντο, ἐπῆγε καὶ δευτέραν φορὰν καὶ τρίτην, καὶ ὕστερον ἀπὸ δύο μῆνας, κατήντησε νὰ εἰσέρχεται δις τῆς ἡμέρας. Αἱ δύο νέαι ἐφαίνοντο τρέφουσαι πρὸς αὐτὸν ἀδελφικὰ αἰσθήματα, οὐδ' ἐδείκνυον τὴν ἐλαχίστην δυσπιστίαν ἢ κακὴν ἰδέαν. Ὁ καλόγηρος, ὁ πτωχὸς, ὑπέφερε πολὺ, ἠνωχλεῖτο, ἐπειράζετο. Οὐχ ἦττον ἴστατο, δὲν ἐπιπτε. Μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς Κυριακῆς, ἀφ' ἧς ἄρχεται ἡ παρούσα ἀπλὴ διήγησις, οὐδόλως εἶχε πέσει. Τὴν νύκτα δὲ αὐτὴν, ὅτε ἔμεινεν ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας εἰς τὸν μικρὸν οἰκίσκον, ἦτο μόνον δευτέρα ἢ τρίτη φορὰ, καθ' ἣν ἐγίνετο νυκτερινὴ ἐπίσκεψις. Ἔως τώρα εἶχε φυλαχθῆ, καὶ τοῦτο διότι, κατὰ τὰς ὥρας μάλιστα αὐτὰς τὰς πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, ὤφειλε νὰ εὐρίσκηται εἰς τὸ κελλίον του. Ἡ ἐνορία ἦτο πολυπληθής, ἐὰν δὲ τυχὸν παρίστατο ἀνάγκη μεταλήψεως ψυχορραγοῦντος, ἢ βαπτίσεως βρέφους κινδυνεύοντος, ἢ καὶ εὐχῆς εἰς λεχῶ αἵφνης τεκοῦσαν ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, εἰς αὐτὸν οἱ ἐνοριῖται θ' ἀπετεινόντο πρὸς ἄνοιξιν τοῦ ναοῦ καὶ πρὸς ζήτησιν ἱερέως. Καὶ ἂν δὲν εὗρισκαν τὸν νεωκόρον εἰς τὸ κελλίον;

Τὴν νύκτα δὲ αὐτὴν, ἀφοῦ εἶπαν πολλὰ μὲ τὰς νεάνιδας καὶ ὄχι ὀλίγα μὲ τὴν γραΐαν, αἱ δύο ἀδελφαὶ τοῦ διηγήθησαν ὅτι ἡ πλαγινὴ των, ἡ κυρα-Κώσταινα, τὰς ὑποβλέπει, ὅτι φλυαρεῖ ἐναντίον των πολλὰ, καὶ ὅτι τολμᾷ νὰ κακολογῇ καὶ αὐτόν, τὸν καλόγηρον· ὅλα ταῦτα, ἔλεγαν, ἀπὸ τὴν ζήλιαν ὅπου εἶχε, βλέπουσα τὰς ἀθῶας σχέσεις των. Ἀθῶας σχέσεις των! Βεβαίως, τὸ ἐφρόνει ἐν συνειδήσει ὁ καλόγηρος, τὸ ἐφρόνουν καὶ αὐταί. Ἀλλ' εἰς τί

ἡμάρτησαν τάχα; Μήπως δὲν ἐφέροντο καλά; Καὶ ὅμως ἡ γραῖα, ἡ ὄχι πολὺ ἐρρυτιδωμένη, εἶχε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐρυθροτέρας τοῦ συνήθους τὰς παρειάς, ἰδοὺ διατί. Ἀφοῦ εἶχε καλέσει τὸν καλόγηρον, εἰπούσα αὐτῷ μυστηριωδῶς ὅτι *κάτι* εἶχαν νὰ τοῦ ποῦν τὰ κορίτσια (καὶ τὸ *κάτι* ἦσαν τὰ ἀφορώντα τὴν γειτόνισσαν, τὴν κυρα-Κώσταινα), ἐφρόντισε ν' ἀγοράσῃ ὀλίγον ρητινίτην, διὰ νὰ κεράσουν τὸν ἐπισκέπτην. Ἐπὶ καὶ αὐτὴ ἐνάμισυ ποτηράκι (διὸ καὶ αἱ παρειαὶ τῆς ἔλαβον χρῶμα τρίγλης ζεστῆς καὶ αἱ ρυτίδες τῆς ἔτι μᾶλλον ὠλιγόστευσαν) ἔπαι καὶ ὁ καλόγηρος δύο, ἔπαι καὶ τὰ κορίτσια ἀπὸ μισό. Ὁ καλόγηρος τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἤκουε τί τοῦ ἔλεγαν αἱ δύο ἀδελφαὶ μᾶλλον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς παρὰ μὲ τὰ ὦτα. Ἐκοίταζε τὰ χεῖλη δι' ὧν ἐξήρχοντο αἱ λαλιαὶ, τὰ ἐκοίταζεν ὡς νὰ ἤθελε νὰ ροφήσῃ τὰς λέξεις καὶ νὰ γλείψῃ καὶ τὰ χεῖλη, ἐξ ὧν ἀπέρρεον. Τοῦ ἐφαίνετο ὅτι αἱ λέξεις ἐκεῖναι εἶχαν σημασίαν ἄλλην, ἄρρητον, ὄχι τὴν ἐκφραζομένην, τὴν κοινήν. Ἀπῆντα δὲ εἰκῆ, διὰ κοινῶν τόπων καὶ μονοσυλλάβων. Αἱ δύο ἀδελφαὶ ἐφαίνοντο σχεδὸν ὠραῖαι ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας. Τῆς μιᾶς μάλιστα, τῆς νοστιμούλας, ἔλαμπε τὸ ὑπώχρον χρῶμα, τὸ ἠλιῶδες καὶ μελιχρόν. Καὶ αἱ δύο εἶχον γίνεαι ζωηρότεραι διὰ τῆς συναναστροφῆς καὶ διὰ τοῦ ὀλίγου οἴνου. Ἐπειτα αἱ διάφοροι κινήσεις τῶν μῶνων τοῦ προσώπου, τὰ μειδιάματα, οἱ γέλωτες, αἱ στάσεις, καὶ αἱ χειρονομίαι, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸ ἀτημελὲς τῆς οἰκιακῆς περιβολῆς, ὅλα συνέτεινον εἰς τὸ νὰ φαίνωνται ἄλλαι, ἀγνώριστοι. Ἡ μὲν Ἑλπινίκη εἶχε τὰς ὠλένας γυμνάς μέχρι ἀγκῶνος κ' ἐφόρει λεπτόν, λευκότετον σάκκον, τῆς δὲ Κατίνας, τῆς νοστιμούλας, ἔτυχε νὰ λείπῃ τὸ ἐπάνω κομβίον τοῦ λευκοῦ περιστηθίου τῆς, τὸ δὲ ὑποκάμισόν τῆς ἦτο ἄνευ περιλαιμίου, καὶ ἐντεῦθεν ἐφαίνετο γυμνὸς ὁ τράχηλός τῆς καὶ μέρος τοῦ στήθους τῆς.

Ἡ γραῖα ἐν τοσοῦτῳ εἶχε παρατηρήσει ὅτι ὁ πάτερ Σαμουήλ εἶχεν ἐξερεθισθῆ ἐκ τῆς ἐγγύς ἐπαφῆς καὶ ὁμιλίας μετὰ τῶν δύο νεανίδων, καὶ αἴσθημα ἀορίστου φόβου ἐξηγέρθη παρ' αὐτῆ. Δὲν ἦσαν τὰ κορίτσια τῆς τέτοια, ὄχι. Αὐτὴ «ἐξηγοράζετο τὸν καιρὸν» ἀπλῶς, εὐρίσκουσα μικρὸν συμφέρον εἰς τὴν φιλίαν τοῦ καλογήρου, καὶ περιπλέον εἶχε διατεθῆ συμπαθῶς καὶ φιλοφρόνως πρὸς αὐτόν, ὡς πολλαὶ πολλάκις γυναῖκες διατίθενται φιλανθρωπῶς, μεθ' ἀγνότητος, ἂν ὄχι μετ' ἀφιλοκερδείας, πρὸς τοὺς *μπεκιάρηδες*, τοὺς μὴ ἔχοντας ἐστίαν καὶ οἰκογένειαν ἐν Ἀθήναις, καὶ ζῶντας μονότονον βίον εἰς ἐν ψυχρὸν δωμάτιον, ὅπου πληρώνουσι δεκαπέντε ἢ εἴκοσι δραχμὰς ἐνοίκιον, ἀπλῶς διὰ νὰ μὴ κοιμῶνται εἰς τὸ ὑπαιθρον τὸν χειμῶνα. Ἄλλ' οἱ μὲν «ἐργένηδες» οἱ κοσμικοὶ, οἱ *πολιῖτες*, καθὼς ἔλεγεν ἡ γραῖα Τασού, δὲν εἶναι καὶ τόσον ἄξιοι οἴκτου, διότι οἱ πλείστοι αὐτῶν ἔχουσιν ὡς οἰκογένειαν τὴν ἀγορὰν ὅλην καὶ ὡς ἐστίαν τὸ προσήλιον, διημερεύοντες εἰς καφενεῖα, οἰνοπωλεῖα καὶ ἄλλα χειρότερα μέρη. Εἰς τὸν καλόγηρον ὅμως ἀπηγορεύετο καὶ πᾶσα τοιαύτη τέρψις ἢ ἀναψυχή. Αὐτὸς ὤφειλε νὰ οἰκουρῆ ἢ νὰ εὐρίσκεται παντοῦ ὅπου τὸν ἐκάλουν οἱ ἱερεῖς. Διὰ τοῦτο ἡ παρῆλιξ γυνὴ μὲ τὰ κόκκινα μάγουλα εἰλικρινῶς τὸν ἐλυπεῖτο, καὶ τὸν εἶχε πονέσει, ὡς ἔλεγε. Ποτὲ δὲν εἶχε περάσει ἀπὸ τὸν νοῦν τῆς ὅτι ἦτο δυνατόν «νὰ τὰ πετάξῃ» ὁ πάτερ Σαμουήλ, ν' ἀρπάξῃ τὴν μίαν τῶν θυγατέρων τῆς καὶ νὰ φύγῃ νύκτωρ μετ'

αυτῆς, νυμφευόμενος αὐτήν μὲ στέφανον ἢ χωρὶς στέφανον, μὲ παπὰ ἢ χωρὶς παπά. Ἄλλαι μητέρες ἴσως ἦσαν ἱκαναὶ νὰ χωνεύσουν μὲ τὴν συνειδησίᾳ τῶν ἐν τοιοῦτον πραξικόπημα. Αὐτὴ ὅμως, ἃς ἦτο καὶ ἀμαθεστάτη, ἃς μὴν εἶχε σαφὲς καὶ ἰσχυρὸν τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἐν μέσῳ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐλλεινότητος, ἣτις πανταχόθεν μᾶς περιβάλλει, οὐχ ἦττον δὲν θὰ τὸ ἐχώνευε ποτέ. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ [δὲν] θὰ ἔστεργε νὰ φαίνεται ὡς «ἀφωρισμένη» εἰς τὸν κόσμον. Ἐγνώριζε μίαν γυναικὰ ἀπὸ ἄλλην συνοικίαν τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας μία τῶν θυγατέρων εἶχε πάρει ἕναν καλόγερον. Τρομάρα της! Σῶσον, ἐλέησον, Κύριε! Μετὰ τὴν εἰς τὸν παράνομον γάμον συγκατάθεσιν, ἡ γυνὴ ἐκείνη τῆς ἐφαίνετο ἄλλη, ὡς νὰ ἤλλαξεν ὑπόστασιν, ὡς νὰ μὴν ἦτο ἡ ἴδια πλέον. Τῆς ἐφαίνετο ὡς «ἀφωρισμένη» πράγματι. Ἡ πομπιωμένη*! δὲν ἐντράπηκε!... Τὰ μάτια τῆς εἶχον ἀγριότητα, τὸ πρόσωπόν τῆς ἦτον ὡς πρησμένον μὲ χρῶμα στάκτης, καὶ τὸ σιαγόνι τῆς εἶχε στραβώσει, ὡς νὰ εἶχε πάθει τίποτε ἀπὸ κανένα ξωτικόν. Ὁ πάτερ Σαμουήλ, ὅστις ποτὲ δὲν ἄφηνε τὰ καλογηρικά του, τῆς εἶχε διηγηθῆ δι' ἕνα «παράδελφόν του», ὅστις πρὸ ἐτῶν ἦτο διάκονος εἰς μίαν τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Εἶτα φυγὼν τὸν Ἄθω, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου αἴφνης μίαν πρωίαν τὸν βλέπει μὲ τὰ γένεια ξυραφισμένα, μὲ καπέλον καὶ μὲ φράγκικα. Ἄν ἦτον ἄλλος, δὲν ἠθέλε τὸν γνωρίσει, ἀλλ' ὁ πάτερ Σαμουήλ τὸν ἤξευρε καλά. «Τί ἔπαθες, πάτερ Συμεών; Σὲ καλὸ σου! Τί σοῦ ἦρθε, βρὲ ἀδερφέ;» «Τί νὰ κάμω, ἐντρέπεται κανεὶς νὰ γυρίζῃ μὲ τὰ ράσα, μέσα στὸν κόσμον!» «Καὶ δὲν ἤξευρες νὰ πᾶς στὴ μετάνοιά σου, καθὼς μοῦ ἔχεις πεῖ;» «Ἐκαστος ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν...» Μετὰ τρεῖς ἡμέρας μανθάνει ὅτι ὁ Συμεών οὗτος εἶχε νυμφευθῆ. Ὁ πάτερ Σαμουήλ ἠπόρησε πῶς εὐρέθη ἱερεὺς νὰ τὸν στεφανώσῃ, καὶ διηρωτᾶτο καθ' ἑαυτὸν ἂν ὁ τοιοῦτος ἱερεὺς ἐξ ἀγνοίας ἄρα ἢ ἐν γνώσει τὸ ἔπραξεν. Ἄλλ' εἰς ἐπίμετρον, μανθάνει ὅτι ὁ γάμος δὲν ἐτελέσθη κατὰ τὸ δόγμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Εἰς ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν λεγομένων, τῶν βοσκόντων ἀνά τὸ πλήρες οὐλῶν καὶ τραυμάτων σῶμα τῆς Ἀνατολῆς, εἶχε τελέσει τὸν γάμον. Ὁ πρόην καλόγηρος εἶχε προσκολληθῆ εἰς τινὰ λέσχην, παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ, καὶ ἔζη περιλείχων κόκκαλα πλησίον τῶν. Ὁ πάτερ Σαμουήλ ἐσταυροκοπήθη πολλάκις καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας. Οὕτως ἄρα τὸ πονηρὸν πνεῦμα, τὸ ἀπελθὸν κατ' ἀρχὰς ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ἐπῆγε καὶ ἠῦρεν «ἄλλα ἑπτὰ πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ», καὶ ἐπιστρέψαν ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς τὴν καρδίαν του. Φεῖσαι, Κύριε!

Τὰ ἐνθυμεῖτο, ὅσα εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν καλόγηρον, ἡ γραῖα, ὅτε αὐτὸς ἠγέρθη νὰ ὑπάγῃ νὰ κοιμηθῆ, κ' ἐκείνη, χωρὶς νὰ κρατῆ λύχνον, τὸν προέπεμψεν ἕως τὴν θύραν. Αἱ δύο κόραι ἔμειναν ἐντὸς τοῦ οἴκηματος, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ δευτέρου θαλάμου, ὅπου ἐγένετο ἡ συναναστροφή. Ἐκεῖ, εἰς τὸ σκότος, ἡ γραῖα ἐπῆγε παραπολὺ σιμὰ εἰς τὸν καλόγηρον, καὶ ὡς ἦτο ἀναμμένη ἀπὸ τὸν ὀλίγον ρητινίτην, κάτι ἤρχισε νὰ ψιθυρίζῃ εἰς τὸ οὖς του· λόγια σχεδὸν ἀσυνάρτητα, ἐξ ὧν ὁ καλόγηρος ἀντελήφθη μόνον τὴν κινδυνώδη φράσιν· «... ἔχασες τὰ νιάτα σου!» Διατί ἄρα ἢ παρῆλιξ γυνὴ μὲ τὰς κοκκίνας παρειὰς ἐπῆγε τόσον σιμὰ εἰς τὸν καλόγηρον, καὶ διατί τὰ ἔλεγεν αὐτά; Ἴσως... διὰ νὰ προασπίσῃ τὰς κόρας τῆς, τὰς ὁποίας ἠθέλε

τιμίας και ἀμέμπτους. Ἄλλ' ἡ ἀσπίς ἦτο ἔμψυχος και εἶχε σάρκα και αἷμα. Ὅταν ὁ καλόγηρος, μὲ αἴσθημα μελαγχολίας και μονώσεως, τὴν ἐκαληνύκτισεν, ἡ γραῖα Τασοῦ ἀκουσίως τοῦ ἔσφιγξε τὴν χεῖρα. Καὶ ἡ πνοὴ τῆς εὐσάρκου παρήλικος τοῦ ἔκαιε τὴν παρειάν... Καὶ ὁ προκύπτων ἐκ τῆς μανδήλας βόστρυχος τῆς κόμης τῆς τοῦ ἔψαυσε τὸ μέτωπον. Τόσον μόνον. Καὶ ὅτε ὁ καλόγηρος ἀπῆλθεν εἰς τὸ κελλίον του, πλησίον τοῦ ναοῦ, εἶχεν εἰς τὸ πρόσωπον ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὴν αἴσθησιν τῆς ἐπιψαύσεως τῆς σαρκὸς και ὠσφραίνετο ὡς ὀσμὴν χώματος, ὡς ἐξ ἀνασκαφέντος τάφου πρὸς ἀνακομιδὴν ὀστών. *Γῆ εἶ και εἰς γῆν ἀπελεύση.* Καὶ αὐθορμήτως ἤρχισε νὰ πλύνῃ τὸ στόμα, τὸ πρόσωπον και τὰς χεῖράς του. *Και ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς.*

Κόλασις ἐδῶ, Κόλασις κ' ἐκεῖ! Σκώληξ ἀκοίμητος και πῦρ αἰώνιον! Γέεννα! Κλαυθμὸς και βρυγμὸς τῶν ὀδόντων!

Μετὰ τὴν πρώτην ὀπτασίαν τῶν μοναστηριακῶν ἀναμνήσεων, τῶν κοκκίνων και κυανῶν ὑέλων τῶν θυρίδων τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ, τῶν ὑποσκοτεινῶν χιβάδων, τῶν ἐζωγραφημένων εἰς τοὺς τοίχους μελαγχολικῶν Ἀγίων, τῶν κυανῶν καπνῶν τοῦ θυμιάματος, τῶν χρυσοκεντήτων ποδιῶν, τῶν εἰκόνων μὲ τὰ ἀργυρὰ και χρυσοκαπνισμένα «ὑποκάμισα», τῶν ἀργυρῶν και χρυσεγγλύπτων λειψανοθηκῶν, τοῦ κοκκινίζοντος διὰ τῶν θυρίδων στερεώματος, τοῦ μυστηριώδους λυκαυγοῦς, τῆς ροδιζούσης ἀνατολῆς, τῶν στρουθίων τῶν κελαδούντων εἰς τὰ φυλλώματα γιγαντιαίων κυπαρίσσων, τῆς γενναίας φύσεως και τοῦ κλίματος, τῶν ἀτελευτήτων δασῶν τῆς καστανέας, ἐπανήρχοντο πάλιν εἰς τὴν φαντασίαν του αἱ δύο μικραὶ νεάνιδες μὲ τὰ ὠχρὰ πρόσωπα, μὲ τὴν λευκὴν ἀτμηλὴ περιβολὴν των, μὲ τὸ πλέξιμόν των κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ τραχήλου, μὲ τοὺς ἰσχνοὺς βραχίονας και τὰς λεπτὰς χεῖρας, μὲ τὰ κονδυλένια δάκτυλα, μὲ τοὺς λευκοὺς λαιμοὺς των, μὲ τοὺς ὑγροὺς ὀφθαλμοὺς, μὲ τοὺς κυανοὺς κύκλους ὀλόγυρα, μὲ τὰ ἀθῶα και τρυφερὰ βλέμματά των. Ἐπανήρχοντο και ἤθελον διὰ τῆς βίας νὰ λάβωσι κατοχὴν τῆς καρδίας του. Ἀλλὰ παράδοξον! Ἡ γραῖα, ἡ ἀγωνιζομένη νὰ προασπίσῃ τὴν ἀρετὴν των, ὡς ἔμψυχος ἀσπίς, ἐγίνετο τότε διὰ μιᾶς, διὰ τὸν πτωχὸν καλόγηρον, ἀσπίς* και βασιλίσκος*, ὠρθοῦτο φοβερά, ὕψωνε τὴν κεφαλὴν, συνεστρέφετο, ἐσύριζε κ' ἐζήτει νὰ τὸν δαγκάσῃ εἰς τὸ στόμα του... τὸ ὁποῖον ἀπέπνεεν ὀσμὴν χώματος κ' ἐπιψαύσεως σαρκὸς.

Καὶ ἔνθεν και ἔνθεν αὐτῆς αἱ δύο κορασίδες ἐγίνοντο ἀμυδραὶ, ἀόριστοι, ἠτμίζοντο, ἐλάμβανον ὕπαρξιν ὄνειρώδη, μετεμορφοῦντο ὄλως. Καὶ μετ' ὀλίγον ἐπεφαίνοντο φύουσαι μικρὰ πτερυγία εἰς τοὺς ὤμους, αἱ χεῖρές των ἐγίνοντο ἄφαντοι, οἱ λαιμοὶ των ἐλεπτύνοντο, ἐμηκύνοντο, τὰ πρόσωπά των ὠξύνοντο, ἐγίνοντο ρύγχη, μετεμορφοῦντο εἰς δράκοντας ἀπειλητικούς. Καὶ εἰς τὸ μέσον των ἡ γραῖα μετέβαλλε πάλιν μορφήν, ἤνοιγε τὸ στόμα τῆς ὡς φρέαρ, τὰ μέλη τοῦ σώματός τῆς ἐξηλείφοντο, ἐγίνετο ὅλη στόμα, στόμα χάσκον και ἔτοιμον νὰ καταπίῃ. Αὐτὴ ἦτον ἡ πύλη τῆς Κολάσεως, κ' ἐκεῖναι οἱ δύο δράκοντες οἱ ἀγρυπνοῦντες μὴ τις

τῶν ἀμαρτωλῶν ἐξέλθη τῆς Γεέννης.

Ὁ καλόγηρος ἐτινάζετο φρίσσων ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἐξύπνα τρέμων, καὶ πάλιν ἐβυθίζετο εἰς νάρκην καὶ κάρωσιν. Καὶ ἔβλεπε τὴν κλίμακα τὴν μυστικὴν, δι' ἧς ἀνέρχονται οἱ μοναχοὶ εἰς τὰ ἄνω, εἰς τὴν νῆψιν, εἰς τὴν θεωρίαν, εἰς τὸν Παράδεισον. Κ' ἔβλεπεν εἰς τὸν ἀέρα τὰς σκοτεινὰς μορφὰς τῶν δαιμονίων, ὅσα ἐμποδίζουν τοὺς μοναχοὺς νὰ φθάσωσιν ἐκεῖ ἐπάνω. Ἐβλεπε τὴν ἰδίαν ψυχὴν του ἀγωνιώσαν, φεύγουσαν, μὴ δυναμένη ν' ἀναβῆ, κινδυνεύουσαν νὰ κρημισθῆ ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ στόμα τῆς γραίας. Κ' ἔβλεπε κατὰ σταθμοὺς ἐπάνω τὰ φοβερὰ λογοθέσια, μὲ τὰς τρυτάνας, μὲ τὰς γιγαντιαίας βίβλους ἀνοιγομένας, κρατουμένας ἀπὸ ἀγγέλους συμπαθεῖς, καὶ τοὺς δαίμονας ἔλκοντας λυσσωδῶς τὰς τρυτάνας πρὸς τὰ κάτω. Κ' ἔβλεπε παμπόλλους μοναχοὺς πίπτοντας ἀπὸ διαφόρων βαθμίδων τῆς οὐρανομήκουσ κλίμακος. Καὶ ᾤκτειρε τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, καὶ αὐτὸς μὲ τρεμουλιαστὰς κνήμας καὶ μὲ ἀσθενεῖς χεῖρας προσεπάθει ἐναγωνίως νὰ κρατηθῆ ἐπὶ τῶν κάτω βαθμίδων. Ἀλλ' αἴφνης ἐν σκοτεινὸν δαιμόνιον, ἔχον εἰς τὸ πρόσωπον τοὺς χαρακτηῖρας τῆς μιᾶς τῶν δύο νεανίδων, ἐναέριον φοιτῆσαν, τὸν ἤρπασε μανιωδῶς ἀπὸ τὸ κράσπεδον τοῦ ράσου του, καὶ μὲ ὄλας τὰς δυνάμεις του ἐτράβα, ἐτράβα ἐπιμόνως νὰ τὸν κατακρημίσῃ. Ὀλίγον ἀκόμη καὶ αἱ τρεμουλιασμέναι χεῖρές του θὰ ἐξεπιάνοντο ἀπὸ τὴν ἀνωφερῆ δοκὸν τῆς κλίμακος. Ἀλλ' αἴφνης ἐξύπνησε μετὰ νευρικοῦ ἀνατιναγμοῦ.

— Κόλασις ἐδῶ, Κόλασις κ' ἐκεῖ! ἐψιθύρισε ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ μοναχός.

.....

Τὴν ἐπαύριον πρὸ μεσημβρίας, ὁ μοναχὸς Σαμουήλ μετέβη εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, ὅπου ἔμεινε περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν. Ἀκολουθῶς ἀφοῦ ἠρίστησε, περὶ τὴν δείλην, ἐπεσκέφθη τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς οἰκίας τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ. Εἶτα καλέσας μυστηριωδῶς ἓνα γείτονα ἔχοντα κάρον, σχολάσαντα ἐνωρίς, τοῦ εἶπε ὀλίγας λέξεις, τὰς ὁποίας ἐκεῖνος μετ' ἐκπλήξεως ἤκουσε.

— Καὶ γιατί τέτοια ὥρα, γέροντα; τὸν ἠρώτησε.

— Θέλω νὰ μὴ μὲ μάθη κανεὶς, ἀπήντησεν ὁ Σαμουήλ, καί, σὲ παρακαλῶ, νὰ μὴν ἐβγῆ ἀπ' τὸ στόμα σου.

— Καὶ ξέρουν χαμπάρι οἱ πιτρόποι; ἠρώτησε πάλιν ὁ ἄνθρωπος.

— Μὴ σὲ μέλη, ἐγὼ εἶμαι συνεννοημένος.

— Καὶ τί ἀνάγκη τὸν ἔχεις τὸν κόσμον, ἂν σὲ ἰδοῦν τάχα κιόλας; ἐπέμεινεν ὁ ἔχων τὸ κάρον.

—Ἐ! Δὲν ἔχω ἀνάγκη τὸν κόσμον, ἔχω ὅμως ἀνάγκη τὸν ἑαυτό μου. Ἐγὼ τὸ ξέρω πλέον.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐφαίνετο πεισθείς.

— Ἄν δὲ βαριέσαι, σύρε νὰ ρωτήσης στὸ σπίτι τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ κυρ Γιάννη τοῦ Ρηγίτσα, γιὰ νὰ βεβαιωθῆς. Σὲ παρακαλῶ μόνον, μὴν κάνης λόγο ἄλλου πουθενὰ ἕως αὔριο.

Ὁ ἔχων τὸ κάρων ἀπεμακρύνθη, νεύσας διὰ τῆς κεφαλῆς ὅτι θὰ ὑπάγη καὶ ὅτι θὰ τηρήσῃ τὸ μυστικόν.

Μετ' ὀλίγας στιγμᾶς, ἐφάνη ἡ γραῖα Τασοῦ, ὁ ἐφιάλτης τῆς προλαβούσης νυκτός.

— Πῶς δὲ σὲ εἶδαμε σήμερον, Σαμουήλ; τοῦ λέγει.

— Τί νὰ κάμω; Εἶχα δουλειὲς κ' ἔτρεχα, ἀπήντησε ψυχρῶς ὁ καλόγηρος.

— Ποῦ πῆγες;

— Πῆγα στὴ μητρόπολη, κι ἄλλοῦ, κι ἄλλοῦ.

— Ποῦ ἄλλοῦ;

— Ἐδῶ, ἐκεῖ, εἶπεν ἀθύμως ὁ καλόγηρος.

— Τί πῆγες στὴ μητρόπολη; Εἶναι καμμιά δουλειά;

— Ἄλλη φορὰ σοῦ λέγω, εἶπεν ἄλλοῦ βλέπων ὁ καλόγηρος.

— Ἐχεις, βλέπω, μυστικά, Σαμουήλ, εἶπεν ἡ κοκκίνη γραῖα.

— Τί μυστικά, βλοημένη, νὰ ἔχω;... μὰ ὡς τόσο... ἄλλη φορὰ τὰ λέμε.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐπέστρεψεν ὁ ἔχων τὸ κάρων. Ἐνευσε μακρόθεν εἰς τὸν καλόγηρον ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπιτρόπου, ὅτι ἐπληροφόρηθη καὶ δὲν εἶχε πλέον καμμίαν ὑποψίαν.

— Μοῦ εἶπαν ὅτι ἐπαράδωκες, εἶπε διὰ τῆς φωνῆς, καὶ εἶσαι νέτος.

— Σιούτ! ἔνευσε διὰ τοῦ δακτύλου εἰς τὸ χεῖλος ὁ καλόγηρος.

Ἡ γραῖα ἤκουσε τὴν λέξιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔσπευσεν εὐθὺς ὡς ἀπεμακρύνθη οὗτος νὰ ἐρωτήσῃ τὸν καλόγηρον:

— Τί ἐπαράδωκες, Σαμουήλ; Τί σοῦ λέγει αὐτός; Τί εἶσαι νέτος;

— Δὲ λέει τίποτε, βλοημένη, ἀπήντησεν ὁ καλόγηρος. Τάχα πῶς...
παραδίνω... δίνω λογαριασμὸ γιὰ τὸ κερὶ τῆς ἐκκλησιᾶς... εἰς τοὺς
ἐπιτρόπους, κάθε μῆνα.

— Σὰν ἀλλοιώτικος μοῦ φαίνεσαι σήμερα, εἶπεν ἐν ὑποψία, ἡ κοκκίνη
γραῖα. Μὴ σοῦ ἦρθε καμμιά ιδέα νὰ μᾶς φύγης, Σαμουήλ;

— Νὰ σᾶς φύγω; Ὁχι! εἶπεν ἐντόνως ὁ καλόγηρος.

— Κοίταξε, μὴ σὲ χάσουμε, γιὰτί σ' ἐμάθαμε, καημένε Σαμουήλ, καὶ θὰ μᾶς
κακοφανῆ πολὺ.

— Τί λές, βλοημένη;... Δὲ σοῦ λέω, ἤμπορεῖ νὰ φύγω, ὕστερα ἀπὸ καιρὸ...
καθὼς πολλὰς φορὰς σοῦ εἶπα... μὰ εὐκόλα δὲν φεύγει, βλέπεις, κανεῖς.

— Γιὰτί σ' ἐπονέσαμε καὶ μᾶς πόνεσες, προσέθηκεν ἡ γραῖα.

— Ἀλήθεια, εἶπεν ὁ Σαμουήλ. Ἄς εἶστε καλά. Μὰ, καλόγερος, βλέπεις, δὲν
μπορεῖ παρὰ νὰ πάη στὴ μετάνοιά του μιὰ μέρα...

— Ὑστερ' ἀπὸ κάμποσα χρόνια, σὰ γεράσης, Σαμουήλ.

— Ὅποτε εἶναι θέλημα Θεοῦ.

Ἡ γραῖα ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς καὶ εἶτα εἶπε:

— Τί ὄμορφα πού περάσαμε ψὲς τὸ βράδυ! Τὰ κορίτσια εὐχαριστηθήκανε
πολὺ ἀπ' τὴ συναναστροφή σου... Πότε πάλι θὰ μᾶς ἔρθης, Σαμουήλ;

— Ἐ! καμμιά βραδιά πάλι, νὰ περάσουν ἡμέρες.

Καὶ ἡ γραῖα, ἰδοῦσα ὅτι ἡ Κώσταινα τὴν κατασκόπευεν ἀπ' ἀντικρὺ μὲ τὴν
μικρὰν ἡλακάτην της, ἀπεμακρύνθη.

* * *

Τὴν βαθεῖαν νύκτα, κοντὰ τὰ μεσάνυκτα, ἐκρούσθη ἡ θύρα τοῦ μικροῦ
κελλίου.

— Καλόγερε! Πάτερ Σαμουήλ!

Ἀπάντησις δὲν ἐδόθη.

— Σαμουήλ! Πάτερ Σαμουήλ! Καλόγερε!

Οὐδὲν σημείον ὅτι ἤκουσαν ἔσωθεν τὴν ἐπίκλησιν. Φῶς εἰς τὸ παράθυρον δὲν ὑπῆρχε.

— Κάτι βαριά ἐκοιμήθηκε ἀπόψε ὁ καλόγερος, εἶπεν ὁ κρούων τὴν θύραν. Νὰ μὴν τὸ εἶχε τάχα τῶν Κτιτόρων²;

Καὶ ὑψωσε τὸν φανὸν ὃν ἐκράτει πρὸς τὸ παράθυρον τοῦ κελλίου, ἐφωτίσθη δὲ τότε ἡ ὄψις του, μεσήλικος ἀνδρὸς, εὐτραφοῦς μὲ ψαλιδισμένον τὸ γένειον. Ἦτο αὐτὸς οὗτος, ὁ κύρ Γιάννης Μανάφτης· ἐξηκολούθησε νὰ κρούη θορυβωδῶς τὴν θύραν ὡς καὶ τὸ παράθυρον τοῦ ἰσογείου οἰκήματος, ὑποψιθυρίζων μὲ τοὺς ὀδόντας:

«Τί προσήλθες, ἀδελφέ;» καὶ πάλιν ἤρχισε νὰ φωνάζη δυνατά.

Αἱ φωναὶ καὶ αἱ κρούσεις τοῦ κύρ Γιάννη ἔσχον ἀποτέλεσμα τὸ νὰ τριξῇ ἐλαφρῶς ἐν παράθυρον γειτονικῆς οἰκίας, νὰ διανοιγῇ, καὶ μία κεφαλὴ νὰ προβάλλῃ διὰ τοῦ ἀνοίγματος. Ὁ κύρ Γιάννης ἤκουσε τὸν ἐλαφρὸν τριγμόν, ἐστράφη, καὶ διείδεν εἰς τὸ σκότος τὴν ἐπιφανεῖσαν κεφαλὴν.

— Τί νὰ ἔγινεν ὁ καλόγερος; ἠρώτησε, μὴν ἐπῆγε πουθενά;

— Τί τότε θέλεις; ἠρώτησε γυναικεία φωνή.

Ἦτο ἡ γειτόνισσα ἡ Κώσταινα, ἄνευ τῆς ἡλακάτης, ἥτις, κοιμωμένη ἀπὸ τῆς ὀγδῆς, εἶχε χορτάσει τὸν ὕπνον, κ' ἐγερθεῖσα, ἦλθεν εἰς τὸ παράθυρον νὰ ἴδῃ καὶ ν' ἀκούσῃ. Ὁ κύρ Γιάννης ἀπήντησεν:

— Ἡ πεθερά μου κινδυνεύει, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν μεταλάβουμε. Ἀλλὰ δὲν ξέρω ποῦ νὰ εἶναι ὁ καλόγερος.

— Θὰ εἶναι στὶς παπαδιές, ἀπήντησεν ἐτοίμως ἡ Κώσταινα.

— Ποιὲς παπαδιές; ἠρώτησε μετὰ προσποιητῆς ἀπορίας ὁ κύρ Γιάννης.

Ἡ κυρα-Κώσταινα δὲν ἀπήντησεν ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ μετὰ βραχεῖαν σιγὴν ἐπανέλαβε:

— Ποιὸς ξέρεῖ ἂν δὲν τὸν ἔχουν κρυμμένον μέσα οἱ παπαδιές, μὴν τότε ζηλέψῃ κανεὶς καὶ τότε πάρη.

— Τί παπαδιές; Δὲν καταλαβαίνω τί μοῦ λές, κυρά, εἶπεν ὁ κύρ Γιάννης, ὅστις τοῦναντίον εἶχεν ἐννοήσει ἐξ ἀρχῆς, διότι κάτι ἤξευρε περὶ τῆς σχέσεως τὴν ὁποῖαν ὑπηνίσσετο ἡ ἀπὸ τοῦ παραθύρου γυνή.

— Θὰ εἶναι χωσιὰ σοῦ λέω, ἐπέμεινεν ἡ Κώσταινα. Βρόντα ἐκεῖ (δείξασα τὴν θύραν τῆς γραίας Τασοῦς) νὰ μάθῃς.

— Δὲν μπορῶ νὰ βροντῶ στὰ ξένα σπίτια, εἶπεν ὁ κύρ Γιάννης.

— Μεγάλη προσβολή θὰ τις κάμης! εἶπεν ἡ Κώσταινα· δὲν ξέρεις, καλέ, νὰ καμωθῆς, νὰ βρῆς ἀφορμὴ πὼς τάχα, ἐπειδὴς δὲ βρῆκες τὸν καλόγερο, πίστεψες πὼς θὰ πῆγε κάπου σὲ κανένα ἐξωκκλήσι, καὶ θέλεις νὰ ρωτήσης τὴ γριά, μὴν τῆς ἄφησε τὸ κλειδί τῆς ἐκκλησιᾶς, ὡσὰν κλησάρισσα ποὺ εἶναι;

Ὁ κύρ Γιάννης ὁ Μανάφτης ἐθαύμασε τὸ σχέδιον τῆς γυναικός. Ἐν τούτοις ἐδίσταζε νὰ τὸ βάλῃ εἰς προᾶξιν.

— Θὰ πάγω καλύτερα, εἶπεν, ἀφοῦ ἐπὶ στιγμὴν ἐσκέφθη, νὰ βροντήξω τὴν πόρτα τοῦ παπα-Παυλίνου, ποὺ κάθετα δῶ κοντά. Θαρρῶ νὰ εἶναι ἐφημέριος, κ' ἴσως νὰ ἔχῃ ὁ ἴδιος τὸ κλειδί, ἂν λείπη ὁ καλόγερος. Τέλος πάντων, ὅ,τι εἶναι, θὰ ξέρῃ.

Καὶ ὡς εἶπεν, ἔκαμεν. Ὁ παπα-Παυλῖνος, ἐφημέριος ὢν, εὐρέθη ἔχων τὸ κλειδίον τῆς ἐκκλησιᾶς, τὸ ὁποῖον συνήθως ἐκράτει ὁ νεωκόρος. Ὁ ἱερεὺς ἐξύπνησε καὶ ἀπελθὼν μετέδωκε τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ψυχορραγοῦσαν. Ὁ κύρ Γιάννης ἐντράπη νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἱερέα διατί τὸ κλειδίον εὐρέθη, ἐξαιρετικῶς τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, εἰς χεῖράς του, καὶ τί ἔγινεν ὁ καλόγηρος. Μόνον δὲ τὸ πρῶν ἔμαθε, μεθ' ὅλης τῆς γειτονιᾶς ὅτι ὁ καλόγηρος εἶχεν ἀναχωρήσει τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, παραιτήσας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ νεωκόρου.

* * *

Τὴν δεκάτην ὥραν τῆς νυκτός, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ κάρον εἶχεν ἔλθει ἔμπροσθεν τοῦ κελλίου. Ὁ πάτερ Σαμουήλ εἶχεν ἐτοιμάσει, ἅμα ἐνύκτωσεν, ὅλην τὴν πενιχρὰν ἀποσκευὴν του, καὶ ἀφοῦ τὴν ἐπεβίβασεν εἰς τὸ κάρον, ἀνέβη καὶ αὐτός. Ἐξεκίνησαν διὰ τὸν Πειραιᾶ. Ὅλη ἡ συνοικία ἐκοιμᾶτο, καὶ κανεὶς δὲν τοὺς εἶδεν, εἰμὴ τινες ἀγυιόπαιδες, οἵτινες ὑπέθεσαν ὅτι ὁ καλόγηρος ἐπήγαιεν εἰς κανὲν ἐξωκκλήσιον.

Δὲν εἶχεν ἐνδώσει εἰς τὰς πιέσεις τῶν ἐπιτρόπων, ὅπως μείνῃ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, μέχρις οὗ εὐρωσι διάδοχόν του. Ἐβιάζετο νὰ φύγῃ φοβούμενος μήπως μετεμελεῖτο τὴν ἐπαύριον. Ἀπὸ τῆς πρωίας ἐζήτησεν ἐκκλησιαστικὸν διαβατήριον ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν. Οἱ ἐπίτροποι κατεθλίβησαν διὰ τὴν ἀναχώρησίν του.

Ἐπεβιβάσθη εἰς τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιο, τὸ ἀποπλέον διὰ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ μὲ αἴσθημα ἀνακουφίσεως, διὰ τὸ ὁποῖον ἠπόρει καὶ αὐτός, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἄθωνα, εἰς τὴν μετάνοιάν του.

(1892)

1. Ἦκουσα ὅτι εἷς τῶν ἀρχιερέων, ἐν τῇ περικοπῇ τοῦ εἰς Κεκοιμημένους Εὐαγγελίου προφέρει ἐπιδεικτικῶς: «Μὴ θαυμάζητε τοῦτο». Ἐν τῷ νεκρωσίμῳ ἰδιομέλῳ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅλοι σχεδὸν ἀπαγγέλλουσιν: «ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος, ταῦτα πάντα ἐξηφάνισται». Ἐν τοῖς παλαιότεροις Εὐχολογίοις φέρεται ὁρθῶς, ἐξηφάνισε.

2. Ἡ φράσις σημαίνει κραιπάλην, ἔλαβε δὲ ἀρχὴν ἐκ τῆς μοναστηριακῆς συνηθείας, καθ' ἣν, ἐνῶ τὴν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως οἱ κοινοβιᾶται ἔορταζούσης Μονῆς δὲν εὐκαιροῦσι τρόπον τινὰ νὰ καθίσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν, ὡς μὴ προφθάνοντες νὰ ὑπηρετῶσι τοὺς πολυαριθμοὺς προσκυνητάς, τὴν ἐπαύριον, ἡμέραν καθ' ἣν τελεῖται ἐπίσημον μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν Κτιτόρων, ἰδρυτῶν καὶ συνδρομητῶν, εὐρίσκουσι καὶ αὐτοὶ καιρὸν πρὸς εὐωχίαν.